

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond

Aleksandr Barantsev

Eraõpetamise turg Eestis: nõudlust ja pakkumist kujundavad tegurid

Bakalaureusetöö

Juhendaja: kaasprofessor Eneli Kindsiko

Tartu 2026

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Eraõpetamise turu olemus ja kujunemine	5
1.1. Eraõpetamise turu olemus ja rahvusvaheline kontekst	5
1.2. Eraõpetajate turul pakkumist kujundavad tegurid	8
1.3. Eraõpetajate turul nõudlust kujundavad tegurid	11
2. Eesti eraõpetajate turu empiiriline uuring.....	14
2.1. Uurimisprotsessi ja valimi kirjeldus	14
2.2. Eraõpetamise turu analüüs poolstruktureeritud intervjuude põhjal	16
Kokkuvõte.....	34
Viidatud allikad.....	36
LISA A.....	39
LISA B.....	42
Summary.....	44
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.....	46

Sissejuhatus

Viimastel aastatel on Eesti haridussüsteem läbinud märkimisväärse ja mitmetahulise reformiperioodi. Alates 2025/26. õppeaastast kehtib seadus, mille järgi on õppimine muutunud kohustuslikuks kuni 18. eluaastani (Riigikogu, 2024). 2024. õppeaastast algas üleminek eestikeelsele õppele lasteaedades ning 1. ja 4. klassides (Riigikogu, 2022). 2025. aasta kevadest on käivitatud algatus TI-hüpe, mis pakub õpetajatele üle Eesti võimalust kasutada õppetöös tehisintellekti rakendusi (Haridus- ja Teadusministeerium, 2025). Paralleelselt Haridus- ja Teadusministeeriumi algatatud reformidega on märgatavalt laienenud eraõpetajate ehk nn varihariduse turg. Arenguseire Keskuse uuringu (oktoober 2025) kohaselt otsib ligikaudu 28% lapsevanematest oma lastele eraõpetajaid ning enam kui 60% nendest lapsevanematest on täheldanud oma lapse teadmist märgatavat paranemist tänu sellise abi kasutamisele (Kindsiko, 2025).

Selline eraõpetajate turu ehk „varihariduse“ mahu kasv tõstatab omakorda küsimuse eraõpetamise rollist Eesti haridusmaastikul. Nende ulatuslike haridusreformide taustal võib varihariduse kiire kasv viidata sellele, et kodud vajavad üha enam lisatuge, sest üldhariduskoolides toimuvad muutused ei kata kõigi õppijate vajadusi samas tempos. Samal ajal, eraõpetajate valdkonda on Eestis väga vähe uuritud. Kuna tegemist on varimajandusse kuuluva ja riiklikult reguleerimata tegevusvaldkonnaga, on andmete kogumine keeruline, mis omakorda tõstab käesoleva uuringu teadusliku panuse olulisust. Töös lähtun majandusteaduse tuumkontseptsioonidest, mis kirjeldavad turuosaliste vahelisi suhteid, eeskätt nõudluse ja pakkumise raamistikust. Nõudlust esindavad õpilased, pakkumist eraõpetajad, kuid olulist rolli mängib ka lapsevanem kui kolmas osapool, kellel on oma ootused ning kes rahastab teenust. Seetõttu on vajalik mõista tegureid, mis motiveerivad õpilasi ja lapsevanemaid täiendavat õpetajat otsima, ning milline on eraõpetaja ehk pakkuja profiil. Lisaks tuleb analüüsida, kuidõrd on võimalik kirjeldada turu toimimist tervikuna ja tuvastada potentsiaalseid eripärasid või anomaaliaid.

Bakalaureusetöö eesmärk on analüüsida eraõpetamise turu toimimist Eestis, selgitades välja nõudlust ja pakkumist kujundavad tegurid.

Eesmärgi täitmiseks püstitatakse järgmised uurimisülesanded:

- 1) Avada teaduskirjanduse najal eraõpetajate turu olemus ja rahvusvaheline kontekst (ptk 1.1);
- 2) Anda ülevaade eraõpetajate turul pakkumist (ptk 1.2) ja nõudlust (ptk 1.3) kujundavatest teguritest;
- 3) Viia läbi poolstruktureeritud intervjuud sihtrühmade esindajatega (ptk 2.1);

- 4) Analüüsida intervjuude tulemusi ning anda ülevaade eraõpetajate turu toimimisest Eestis ja seda kujundavatele teguritele (ptk 2.2).

Teoreetilises osas käsitlen eraõpetamise turu struktuurset ja funktsionaalset olemust, selle kujunemist ja levikut. Lisaks annan ülevaate peamistest eraõpetajate tüpoloogiatest ja teguritest, mis kujundavad turustruktuuri, sealhulgas hinnastamismehhanisme, nõudluse ja pakkumise dünaamilisi seoseid.

Bakalaureusetöös rakendan kvalitatiivset uurimisstrateegiat, keskendudes poolstruktureeritud intervjuudele nende õpilastega, kes kasutavad eraõpetajate abi ja eraõpetajatega. Selline lähenemine võimaldab kõrvutada erinevate osapoolte vaatenurki ning mõista turu toimimist süvendatult.

Selles töös on tehisaru (*ChatGPT-5.3 Instant*) kasutatud üksnes eestikeelse teksti keeleliseks toimetamiseks, sealhulgas sõnastuse, õigekirja ja stiili parandamiseks, ilma et see oleks mõjutanud töö sisulist analüüsi või järeldusi. Kõik esitatud joonised on loodud tehisaru abil.

Märksõnad: eraõpetamine, eraõpetajate turg, variharidus, Eesti

1. Eraõpetamise turu olemus ja kujunemine

1.1. Eraõpetamise turu olemus ja rahvusvaheline kontekst

Eraõpetamine, mida teaduskirjanduses tuntakse laialdaselt varihariduse (ingl. *shadow education*) nime all, on globaalselt kasvav nähtus, mis toimib paralleelselt peavoolu koolisüsteemiga (Bray, 2025). Variharidus on teenus, mis jäljendab suurel määral peavoolu õppekava (ingl. *mimics the mainstream*) – kui muutub kooli õppekava, muutub ka varihariduse sisu (Bray, 2020). Sisuliselt tähendab variharidus tasulisi akadeemilisi eratunde (Jansen, Elffers, Jak, & Volman, 2023), mida pakutakse väljaspool kooliaega nii alg-, kesk- kui ka gümnaasiumitasandil.

Eraõpetamise turu uurimine on oluline, kuna seda seostatakse haridusliku ebavõrdsuse süvenemise ning koolide struktuuri muutumisega (Bray, 2020). Samas kuulub suur osa eraõpetamise turust varimajandusse, mis muudab selle analüüsimise meetodiliselt keerukaks – õpetajate tegelikke tulusid ei ole võimalik usaldusväärselt jälgida ega statistiliselt fikseerida, seda võib seletada asjaoluga, et suur osa eratundide turust toimib sularahaarvelduse alusel ning maksud jäetakse tasumata (Lampl, 2016).

Rahvusvaheline teaduskirjandus käsitleb variharidust mitmetahulise nähtusena, mille mõju ei ole üheselt positiivne ega negatiivne (Masalin & Saibeh, 2026). Uuringud viitavad sellele, et variharidus võib samaaegselt täita nii toetavat kui ka kihistumist süvendavat rolli,

sõltuvalt selle kasutamise ulatusest, sihtrühmadest ning haridussüsteemi eripäradest. Seetõttu on varihariduse mõju hindamisel oluline arvestada nii selle potentsiaali õppimise toetamisel kui ka laiemate ühiskondlike tagajärgedega. Alljärgnev tabel koondab peamised kirjanduses esile toodud mõjud.

Tabel 1. Varihariduse plussid ja miinused

Plussid	Miinused
Aitab mahajäänud õpilastel õpilunkasid vähendada ja õpitulemust parandada (Bray, 2020)	Süvendab teadmiste taseme erinevusi õpilaste vahel, eriti juhul, kui nad kuuluvad erinevatesse sotsiaalsetesse rühmadesse (Skeete & Conrad, 2025; Zwier, Geven, & van de Werfhorst, 2020)
Kompenseerib koolihariduse kvaliteedipuudujääke ning vähendab nii laste kui ka vanemate stressi (Šťastný, 2025)	Keskendub sageli teadmiste omandamise asemel eksamitulemustele ja ülikooli sisseastumispunktidele (Young Chun Kim, 2021)
Võimaldab eesmärgistatud ja individuaalset õpet, kus keskendutakse konkreetse õpilase puudujääkidele (Šťastný, 2025; Hanham, Lee, & Teo, 2021)	Õõnestab usaldust koolide kui riiklike haridusasutuste vastu (Bray, 2025; Dang & Rogers, 2008)

Allikas: Autori koostatud, tabelis viidatud allikate baasil.

Variharidus kui globaalne nähtus avaldub regiooniti erineva intensiivsusega. Aasias on eraõpetajate kasutamine muutunud peaaegu universaalseks ning enamik alg- ja põhikooliõpilasi osaleb täiendavates õppetegevustes (Zwier, Geven, & van de Werfhorst, 2020). Euroopa riikides on viimastel kümnenditel täheldatud sarnast kasvutrendi, sealhulgas Põhjamaades, kus rahulolu haridussüsteemiga on traditsiooniliselt olnud väga kõrge (Bray, 2020). Eesti puhul näitab värskeim uuring, et 28% lapsevanematest kasutab eraõpetajate teenuseid, kusjuures enamik neist elab linnades (Kindsiko, 2025).

Tabel 2 annab võrdleva ülevaate varihariduse levikust Euroopa erinevates piirkondades, tuues esile nii peamised kujundavad tegurid kui ka sellega seotud riskid. Analüüsist ilmneb, et varihariduse roll ja ulatus varieeruvad märkimisväärselt sõltuvalt haridussüsteemi toimimisest, sotsiaalmajanduslikest tingimustest ning kultuurilistest ootustest.

Lõuna-Euroopas on eraõpetamine kujunenud haridustee „normaalseks“ osaks, toimides sageli mehhanismina, mille abil pered püüavad kompenseerida haridussüsteemi puudujääke ning toime tulla tugeva akadeemilise konkurentsiga. Ida-Euroopas on varihariduse levik suuresti seotud postsotsialistlike muutustega, mille käigus on haridussüsteemid pidanud kohanema uute majanduslike ja institutsionaalsete tingimustega.

Lääne-Euroopas on varihariduse roll olnud traditsiooniliselt tagasihoidlikum, kuid viimastel aastakümnetel on täheldatud selle järkjärgulist kasvu. Suurenenud konkurents

hariduses ning rõhk akadeemilistele saavutustele on viinud selleni, et ka seal kasutavad õpilased üha enam eratunde oma tulemuste parandamiseks. Põhja-Euroopa riikides on üldharidussüsteem suutnud hoida hariduslikku ebavõrdsust rahvusvahelises võrdluses suhteliselt madalal tasemel. Tugevad avalikud haridussüsteemid ning õpilastele pakutav laialdane tugi vähendavad vajadust eraõpetamise järele, mistõttu täidab see pigem täiendavat kui vältimatut rolli.

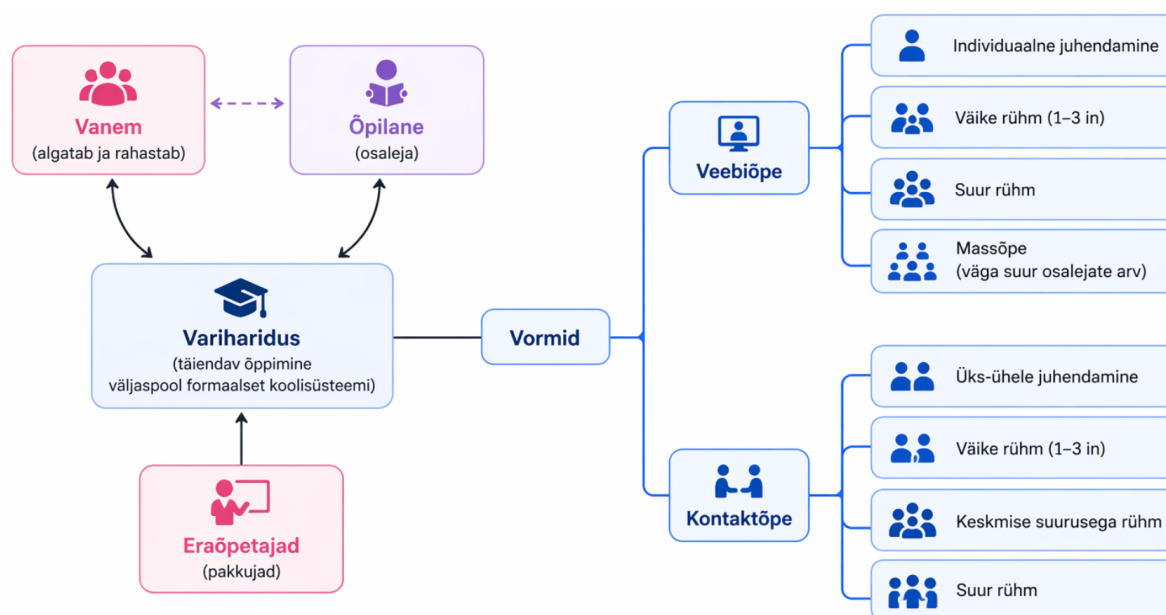
Tabel 2. Võrdlustabel: variharidus Euroopa piirkondade kaupa

Region	Varihariduse olemus ja levik	Peamised tegurid ja riskid
Lõuna-Euroopa	Väga pikaajaline ja laialt levinud: „eraviisilised lisatunnid“ on tavaline ja sageli laialt levinud praktika.	Tegurid: Kultuurilised ja poliitilised tegurid; tugev konkurents, ootused akadeemilisele sooritusele, eksamid; avaliku sektori süsteemi osalised puudujäägid. Riskid: Suurem sotsiaalne ebavõrdsus; eraõpe kui viis laste akadeemiliste võimaluste säilitamiseks/suurendamiseks; koormus õpilastele.
Ida-Euroopa	Kasv pärast sotsialistlike süsteemide kokkuvarisemist; variharidusest on saanud laialt levinud nähtus.	Tegurid: Majanduslikud raskused, õpetajate sissetulekute vähenemine, juhendajad (sageli endised või praegused õpetajad) hakkasid lisaraha teenima; nõudlus akadeemilist konkurentsi otsivatelt peredelt (Bukowski, 2017). Riskid: Suurem sotsiaalne ja majanduslik ebavõrdsus; sissetulekupõhine juurdepääs – madala sissetulekuga pered võivad olla välja jäetud; sõltuvus mitteametlikust juhendamisturust. (Bukowski, 2017)
Lääne-Euroopa	Variõppe kasv viimastel aastakümnetel; eraõpetamine muutub üha nähtavamaks.	Tegurid: Haridusturu muutused, suurenenud konkurents ja soov akadeemilise eelise järele tähendavad, et parimad õpilased kasutavad eratunde oma tulemuste parandamiseks. Riskid: Akadeemiline töökoormus suureneb; juhendamine muutub „nõrkade toetamisest“ „juba tugevate võimestamise vahendiks“ – tasakaalustamatus nende vahel, kes saavad endale lubada maksta, ja nende vahel, kes seda ei saa, kasvab.
Põhja-Euroopa	Varihariduse madalaim tase Euroopa piirkondade seas, kuid trend on tõusuteel.	Tegurid: Suhteliselt tugevad avalikud haridussüsteemid; väiksem ajalooline sotsiaalne ja eksamikooormus; variharidus sageli eliithariduse täiendusena või konkreetsete vajaduste rahuldamiseks. Riskid: Vaatamata kasvule on osakaal endiselt madalam kui teistes piirkondades – juhendamine pole veel laialt levinud; ebavõrdsus on väiksem kui Lõuna- või Ida-Euroopas.

Allikas: Autori koostatud, Bray 2020 baasil.

1.2. Eraõpetajate turul pakkumist kujundavad tegurid

Erahariduse teenuseid pakuvad väga erineva taustaga inimesed – üliõpilastest ja kodustest vanematest kuni kutseliste pedagoogide ja ülikooliõppejõududeni (Zhang & Bray, 2020). Nende motivatsioon varieerub: üliõpilaste jaoks võib tegemist olla lississetuleku allikaga, samas kui kogenud õpetajad toovad esile missioonitundest (Hajar & Karakus, 2025) lähtuvat pühendumust ning ka madalat õpetajate töötasu koolides (Bray, 2025; Benz, 2024). Õpetamise vormid on samuti mitmekesised, hõlmates nii veebitunde kui ka kontaktõpet, individuaaltunde ja grüpiõpet. Turu mõistmist hõlbustab joonis 1, kus on kujutatud varihariduse peamised osapooled ja töövormid.

Joonis 1. Varihariduse struktuur: osapooled ja töövormid

Allikas: kohandatud autori poolt (Zhang & Bray, 2020)

Erahariduse kontekstis on eraõpetajad teenusepakkujad, kellel on vabadus valida nii töövorm kui ka ajagraafik. Teenuse ostjateks on lapsevanemad ning õpilased on teenuse lõppkasutajad. Pakkumise ulatus sõltub otseselt vanemate maksevõimest, mis iseloomustab eraturu kommertslikku loogikat (Jansen, Elffers, Jak, & Volman, 2023). Selleks et määratleda eratundide pakkujate profiili, analüüsis töö autor kokku 60 kuulutust veebiplatvormidelt Mentornaut ja Superprof. Valim hõlmab erineva tausta, kogemuse ja hinnatasemega õpetajaid, mis võimaldab saada ülevaate eratundide turu mitmekesisusest Eestis. Täielik nimekiri analüüsitud kuulutustest on esitatud lisas A. Analüüsi tulemusena koostati õpetajate profiilide koondtabel, milles eristatakse peamisi pakkujate gruppe ning kirjeldatakse nende iseloomulikke tunnuseid. Lisaks on tabelisse lisatud keskmine ühe õppetunni (60 minutit) maksumus, mis võimaldab võrrelda erinevate profiilide hinnataset.

Tabel 3. Hiljutised eraõpetajate kuulutused Eestis

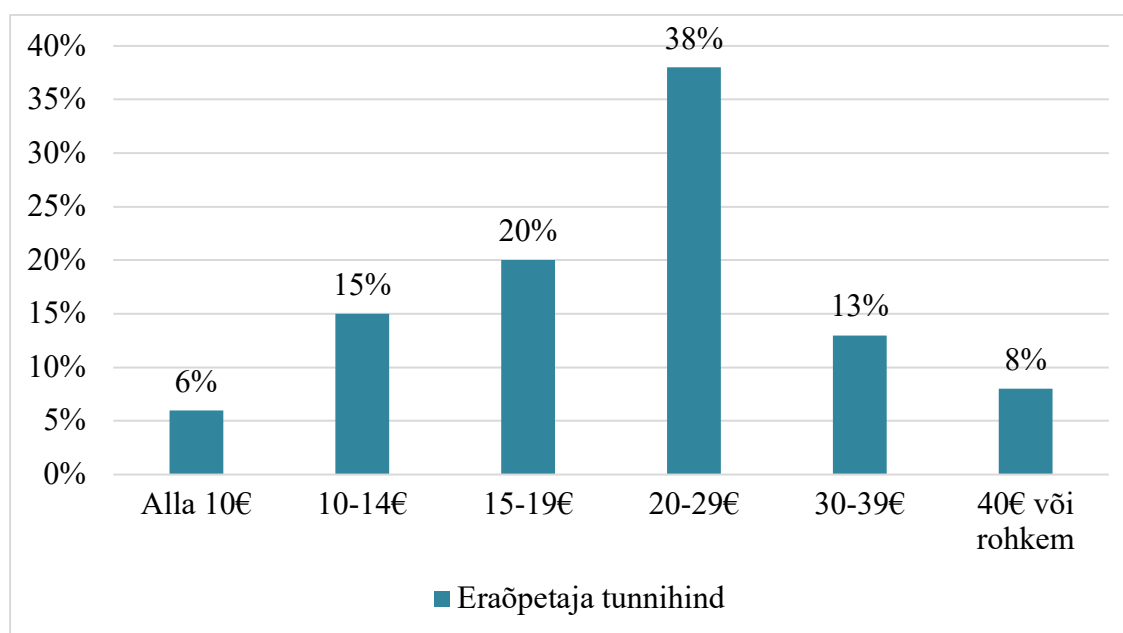
Profiil	Kes on?	Keskmine tunnihind (€/h)
Kooliõpetajad	Need on inimesed, kes töötavad koolis õpetajana või on õpetajad, kes samal ajal õpivad ülikoolis. Neil on tavaliselt pedagoogiline haridus või töökogemus koolis ning nad pakuvad professionaalset, struktureeritud õpet ning parenevad oma õppetamise praktikad (Islam et al., 2023).	32,3
Tudengid	Tudengid on ülikoolis õppivad noored, kes pakuvad eratunde oma erialaste teadmiste põhjal. Nad võivad olla tulevased õpetajad või spetsialistid, kellel on värsked teadmised ja entusiasm õpetamise vastu.	26,9
Gümnasistid	Gümnasistid on keskkooliõpilased, kes pakuvad eratunde noorematele õpilastele. Nad võivad olla väga motiveeritud ja värskete teadmistega, kuid neil puudub veel kõrgharidus või professionaalne õpetamiskogemus. Nende tunnid on sageli taskukohasemad ja sobivad hästi lihtsamate teemade kordamiseks või abi saamiseks kodutöödega.	18,3
Pensionärid	Pensionärid on endised õpetajad või spetsialistid, kes on pensionil, kuid jätkavad õpetamist. Neil on sageli pikk töökogemus ja sügavad teadmised oma valdkonnas.	31,3
Teised	Sellesse kategooriasse kuuluvad inimesed, kes ei tööta õpetajana ega õpi ülikoolis, kuid pakuvad siiski eratunde. Siia kuuluvad näiteks töötsijad, teise elukutse esindajad ja lapsehoolduspuhkusel olevad vanemad. Nende taust ja kogemus võivad olla väga erinevad.	29,3

Allikas: Autori koostatud Mentornaut ja Superprof baasil

Eratundide turul paistab silma mitmekesisus – õpetajateks ei ole ainult haridustöötajad, vaid ka tudengid, pensionärid, gümnasistid ja eri elualade esindajad. See viitab sellele, et õpetamine on muutunud kättesaadavamaks ja paindlikumaks tegevuseks, mida saab siduda erinevate eluetappide ja ametitega (Bray, 2020). Kuigi gümnasistide arv on väike, on nad siiski osa turust – see näitab, et ka nooremad inimesed tunnevad huvi õpetamise vastu ja suudavad pakkuda tuge lihtsamates õppeainetes. Samas on nende tunnihind märgatavalt madalam, mis võib olla strateegiline valik, et konkureerida kogemustega õpetajatega. „Teised“ kategooria,

kuhu kuuluvad inimesed väljaspool haridussüsteemi, on arvukuselt teine rühm pärast tudengeid. See viitab sellele, et õpetamisoskus ei piirdu ainult formaalse haridusega, vaid võib põhineda ka praktilistel teadmistel ja individuaalsel pädevusel (Bray, 2020). Tunnihindade varieeruvus peegeldab mitte ainult kogemust, vaid ka enesekindlust, sihtrühma ja turupositsiooni. Näiteks pensionärid küsivad kõrgemat hinda, mis võib viidata süvitsi minevale ja kvaliteetsele õpetamisele, samas kui tudengid ja gümnasistid pakuvad suuremat paindlikkust ning sageli ka ligipääsetavamad hinnataset. Selline hinnastruktuur viitab sellele, et turul kujunevad välja erinevad nišid, kus iga pakkujate grupp positioneerib end vastavalt oma tugevustele ja sihtrühmale.

Statistika järgi küsib enamik Eesti eraõpetajaid 20–29 eurot tunni eest ja umbes 45% eraõpetajaid kasutavatest peredest kulutab aastas kuni 500 eurot (Kindsiko, 2025). Võrdluseks: täiskoolitusega õpetaja brutotunnitasu riigikoolis on umbes 13 eurot (Rahandusministeerium, 2024).

Joonis 2. Eraõpetaja ühe õppetunni maksumus Eestis

Allikas: Arenguseire keskus (2025)

Arenguseire keskuse (2025) uuringu järgi eraõpetuse pakkumine on sageli seotud individuaalsete majanduslike ja professionaalsete motiividega. Paljud koolis töötavad õpetajad otsustavad pakkuda eraõpet, sest see võimaldab täiendavat tulu teenida ja individuaalselt panustada õppijate arengusse, eriti eksamiteks ettevalmistamisel, mis võib olla rohkem tasuv kui ametlik koolitöö ning mis toetab õpilasi, kes vajavad lisatuge. Õpetajate jaoks on see sageli täiendus avaliku süsteemi piirangutele ja palkadele. Sama nähtus kehtib ka üliõpilaste ja gümnasistide puhul, kes kasutavad juhendamist kui suhteliselt lihtsat võimalust taskuraha

teenida ja oma ainealaseid teadmisi kinnistada; lisaks võivad ka pensionärid pakkuda juhendamist, et säilitada sotsiaalset ja professionaalset aktiivsust ning teenida pensionile lisatulu, eriti kui täispika klassi juhtimine ei oleks enam jõukohane.

1.3. Eraõpetajate turul nõudlust kujundavad tegurid

Käesolev alapeatükk käsitleb nõudlust eraõpetajate teenuste järele, keskendudes institutsionaalsele survele, pere sotsiaal-majanduslikele ressursidele ja ratsionaalse valiku loogikale.

Haridussüsteemi suurem selektiivsus tõstab tasulise lisajuhendamise kasutamist. Kui edasijõudmine haridusteel sõltub ühest keskse tähtsusega riigieksamist (näiteks, matemaatikast või eesti keelest), tunnevad õpilased ja nende pered märksa tugevamat survet saavutada võimalikult kõrgeid tulemusi. Sellistes tingimustes muutub individuaalne eratugi praktiliseks viisiks vähendada ebakindlust ning parandada eksamivalmidust. (Yung, Entrich, & Bautista, 2023; Baikenov & Hajar, 2025) Nõudlust võimendavad ühtaegu hariduse turupõhisemaks muutumine ja kasvav konkurents, mis soodustavad tasulise õpiabi kasutamist olukordades, kus staatust või tulevasi õpivalikuid mõjutavad mõõdetavad tulemused. Seda seost kinnitab Hollandi näide, kus 2011. aasta reform karmistas lõpueksamite nõudeid ning suurendas pärast reformi eksamit sooritanud õpilaste tõenäosust võtta tasulist ettevalmistust ligi poolteist korda (Jansen, Elffers, Jak, & Volman, 2023). Kuna analüüsis kasutati “Propensity Score Matching” meetodit, mis tasakaalustas rühmade taustaomadused, võib järeldada, et muutuse põhjustas just selektiivsuse kasv. Seega annab reform selge signaali, et mida olulisemaks muutub ühe eksami roll, seda sagedamini kasutatakse tasulist ettevalmistust eksamitulemuste parandamiseks.

Tasuline eratugi süvendab hariduslikku kihistumist ja vajab seetõttu poliitilist sekkumist. Kuna individuaalne õpiabi eeldab rahalist ressursi, on jõukamatel peredel lihtsam osta mahukamat ja kvaliteetsemat juhendamist, mis annab neile strateegilise eelise. Varasemad uuringud näitavad, et tasulise õpiabi kasutamine on tugevalt seotud perede majandusliku ja kultuurilise kapitaliga, mis mõjutab otseselt ligipääsu sellistele teenustele (Bray, 2020). Seega ei ole eratuge võimalik käsitleda vaid individuaalse valikuna – sellel on süsteemne mõju, mis võib laiendada sotsiaal-majanduslikku lõhet, mistõttu vajab nähtus teadlikku ja läbimõeldud poliitilist käsitlust (Ku, Lee, & Kim, 2022). On näidatud, et majanduslikult ja kultuuriliselt privilegeeritud pered ostavad lisaks tekkinud õpilünkade kompenseerimisele ka nn laiendatud toetust (nt huviringid, konsultatsioonid, ettevalmistuskursused), mis aitab säilitada või suurendada nende laste sotsiaalset kapitali (Kobakhidze & Šťastný, 2023; Choi & Cho, 2016).

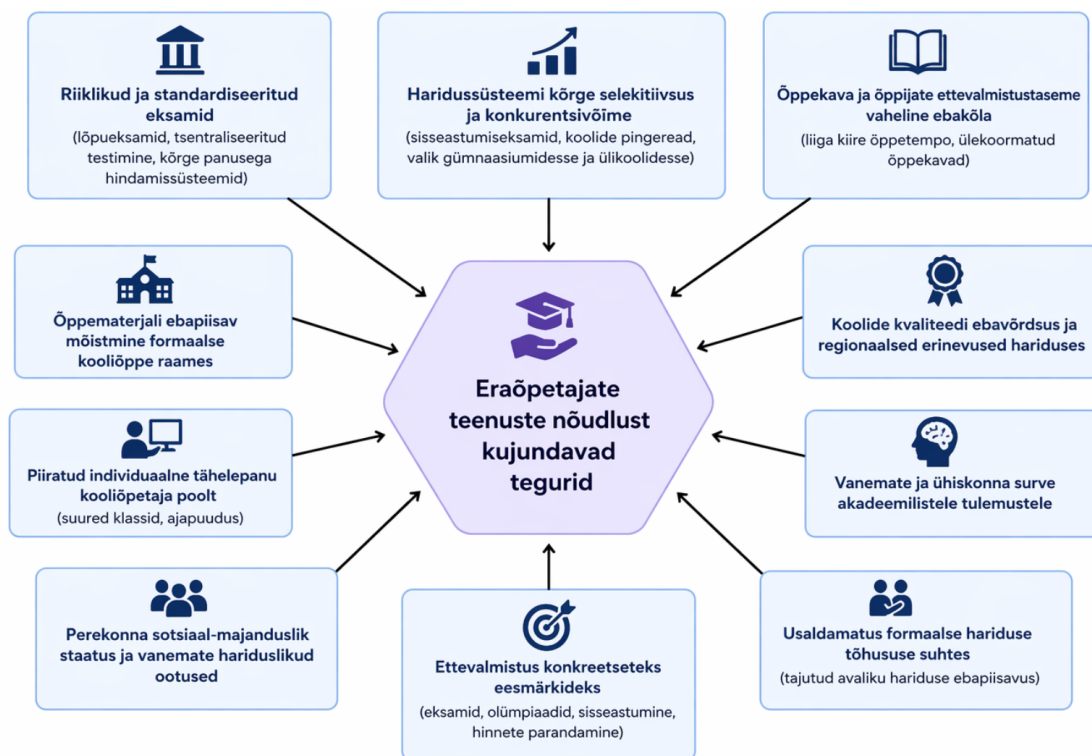
Samas ei ole nõudlus eraõpetajate järele seotud üksnes tippsoorituse või konkurentsieelise taotlemisega. Oluline roll on ka formaalse hariduse piirangutel, eeskätt individuaalse toe nappusel ning heade aineõpetajate puudusel, mis viitab tööjõunappusele hariduses. Suurte klasside, õpetajate ajapuuduse ja standardiseeritud õppekavade tingimustes ei ole koolidel sageli võimalik kohandada õpet kõigi õpilaste vajadustele vastavaks (Šťastný, 2025; Bray & Lykins, 2012). Sellest tulenevalt pöörduvad pered eraõpetajate poole olukordades, kus õpilane ei ole koolitunnis käsitletud teemat piisavalt mõistnud või vajab lisaselgitusi.

Empiirilised uuringud osutavad eraõpetajate kompensatoorsele rollile ning näitavad, et nende teenuste peamised tarbijad on kaks õpilasarühma. Ühelt poolt kasutatakse eraõpet sageli õpilünkade täitmiseks, mis võivad tekkida näiteks haiguste, koolivahetuse, distantsõppe perioodide või keeleliste raskuste (Bukowski, 2017) – sellisel juhul ei ole tegemist haridussüsteemi „ületamisega“, vaid pigem katsega jõuda tagasi õppekava nõutud tasemele. See aspekt on eriti oluline põhihariduse tasemel, kus akadeemiline mahajäämus võib hiljem süveneda. Teiselt poolt kasutavad eraõpet ka heade ja kõrgete akadeemiliste saavutustega õpilased, kelle puhul täidab see lisaks kompenseerivale funktsioonile ka strateegilist rolli oma positsiooni tugevdamisel konkurentsitihedas hariduskeskkonnas (Stevenson & Baker, 1992). Euroopa kontekstis on just need õpilased, kes on keskendunud kõrgete eksamitulemuste saavutamisele ja selektiivsetesse koolidesse pääsemisele, need, kes kasutavad regulaarselt eraõpetust, samas kui õpilünkadega õppijate osalus on sagedamini lühiajaline ja reageeriv, olles seotud konkreetseteks eksamiteks valmistumise või akadeemiliste raskuste ületamisega (Bray, 2020).

Lisaks struktuursetele ja sotsiaalsetele teguritele on nõudluse kasvu toetanud ka hariduse üldine individualiseerumine ja turuloogika tugevnemine. Haridust nähakse üha enam kui investeeringut, mille tootlust püütakse maksimeerida, ning eraõpetajate teenused pakuvad paindlikke ja kiiresti kohandatavaid lahendusi konkreetsete õpieesmärkide saavutamiseks (Bray, 2025; Yung, 2025). Digitaalsete platvormide levik on omakorda vähendanud teenuse kättesaadavuse barjääre ja suurendanud eraõpetajate nähtavust, mis omakorda toetab nõudluse püsimist ja kasvu. Pärast COVID-19 on tekkinud arvukalt veebiplatvorme (Zoom, MS Teams jne), mis võimaldavad eraõpetajatel tunde distantsilt läbi viia. Nüüd ei pea õpetajad õppe läbiviimiseks elama samas linnas või isegi riigis; ja sotsiaalmeedia, mis hoiab müüja ja ostja vahelist suhtlust, aitab ka kliente leida.

Eraõpetajate nõudlust kujundavaid tegureid süstematiseerib järgmine joonis. Joonis 3 ühendab nii institutsionaalseid kui ka individuaalseid nõudluse määrajaid, mis on kooskõlas

kirjanduses laialt levinud arusaamaga variharidusturust kui haridussüsteemi, perekonna ja õpilase vastastikmõju tulemusest. See joonis näitab, et eraõpetajate nõudlust ei kujunda üksik isoleeritud tegur, vaid see on eksamite surve, kooli omaduste ja leibkonna hariduslike ootuste koosmõju tulemus.

Joonis 3. Eraõpetajate teenuste nõudlust kujundavad peamised tegurid.

Allikas: Autori koostatud

Teoreetilise osa kokkuvõttena võib järeldada, et variharidus on kujunenud haridussüsteemi püsivaks ja struktuurseks kaasnähtuseks, mis toimib paralleelselt formaalse kooliharidusega ning peegeldab selle tugevusi ja puudujääke. Variharidus ei ole pelgalt individuaalne abivahend üksikutele õpilastele, vaid laiem sotsiaal-majanduslik nähtus, mille levikut kujundavad institutsionaalsed reeglid, haridussüsteemi selektiivsus ning perede ressursid ja ootused. Samal ajal on see tugevalt seotud ebavõrdsuse riskiga, sest ligipääs tasulisele õpiabile sõltub majanduslikust ja kultuurilisest kapitalist, mis tähendab, et variharidus võib süvendada juba olemasolevaid hariduslikke lõhesid.

Pakkumise poolelt ilmneb, et eraõpetajate turg on väga mitmekesine nii teenusepakkujate tausta, motivatsiooni kui ka hinnastamise poolest. Eraõpet pakuvad kooliõpetajad, tudengid, gümnaasistid, pensionärid ja teiste elualade esindajad, kelle ühine nimetaja on võimalus muuta oma teadmised paindlikuks sissetulekuallikaks. Pakkumist soodustavad nii õpetajate suhteliselt madalad palgad avalikus sektoris kui ka soov pakkuda

individuaalsemat ja tulemusele suunatud õpet, mida koolisüsteem alati ei võimalda. Nõudlust kujundavad omakorda eeskätt eksamisurve, hariduse kasvav konkurentsipõhisus ning kooli piiratud suutlikkus pakkuda igale õpilasele personaalset tuge. Eraõpet kasutavad nii õpilünkadega õppijad, kes vajavad kompensatoorset abi, kui ka kõrgete tulemustega õpilased, kes taotleavad konkurentsieelist ja paremaid hariduslikke väljavaateid. Seega kujuneb varihariduse turg pakkumise ja nõudluse vastastikmõjus, kus individuaalsed valikud on tihedalt põimunud süsteemsete teguritega. Just sellele teoreetilisele raamistikule toetudes on võimalik empiirilises osas analüüsida, kuidas need üldised seaduspärasused Eesti eraõpetajate turul konkreetselt avalduvad.

2. Eesti eraõpetajate turu empiiriline uuring

2.1. Uurimisprotsessi ja valimi kirjeldus

Käesolevas bakalaureusetöös rakendatakse kvalitatiivset uurimisstrateegiat, mille eesmärk on mõista eraõpetamise turu toimimist Eestis osapoolte endi vaatenurgast. Uurimisfookus ei ole turu kvantitatiivne mõõtmine, vaid nõudlust ja pakkumist kujundavate tegurite sisuline avamine, mis võimaldab paremini mõista turu struktuuri, motivatsioone ja toimemehhanisme. Kvalitatiivne lähenemine on antud kontekstis põhjendatud, kuna eraõpetamise turg on suuresti reguleerimata ning kuulub osaliselt varimajandusse, mistõttu on usaldusväärsete statistiliste andmete kättesaadavus piiratud.

Joonis 4. Bakalaureusetöö teoreetilise ja empiirilise käsitluse plaan

Allikas: Autori koostatud

Enne andmekogumise alustamist viidi läbi intervjuukava eeltestimine (pilootintervjuud), mille käigus testiti küsimuste arusaadavust, loogilist ülesehitust ning sobivust uurimiseesmärgi saavutamiseks. Pilootintervjuud viidi läbi isikutega, kes ei kuulunud lõplikku valimisse. Eeltestimise tulemuste põhjal täpsustati küsimuste sõnastust ja järjekorda, et parandada intervjuu selgust ja tagada kogutavate andmete kvaliteet.

Uuringu valim on moodustatud sihijärgse valimi (*purposive sampling*) alusel, rakendades maksimaalse varieeruvuse põhimõtet (*maximum variation sampling*). Valimisse

kaasati erinevad osapooled, et hõlmata eraõpetamise turu mitmekesiseid vaatenurki nii pakkumise kui ka nõudluse poolelt.

Täpsemalt hõlmab valim kolme rühma:

1. kogenud täiskasvanud eraõpetajad, kellel on varasem töökogemus koolis;
2. nooremad eraõpetajad (üliõpilased või gümnasistid);
3. gümnaasiumiõpilased kui eraõpetamise teenuse kasutajad.

Selline lähenemine võimaldab võrrelda erinevate osapoolte kogemusi ja arusaamu ning tuvastada võimalikke erinevusi ja kattuvusi nende hinnangutes.

Tabel 4 annab ülevaate uuringus osalenutest, hõlmates nii eraõpetajaid (E1–E10) kui ka õpilasi (Õ1–Õ5). Tabelis on esitatud nende roll, staatus, õpetamisvaldkond ning kogemus eraõpetamises, mis võimaldab kirjeldada valimi struktuuri ja mitmekesisust.

Tabel 4. Intervjueeritavate valim

Kood	Roll	Staatus	Valdkond	Kogemus
E1	Eraõpetaja	Üliõpilane	Eesti keel	Algaja
E2	Eraõpetaja	Üliõpilane	Reaalained	Keskmine kogemus
E3	Eraõpetaja	Üliõpilane	Eesti keel	Algaja
E4	Eraõpetaja	Gümnasist	Reaalained	Keskmine kogemus
E5	Eraõpetaja	Õpetaja	Vene keel ja alusharidus	Kogenud
E6	Eraõpetaja	Üliõpilane	Matemaatika	Keskmine kogemus
E7	Eraõpetaja	Õpetaja	Eesti / inglise / prantsuse keeled	Kogenud
E8	Eraõpetaja	Pedagoogilise taustaga eraõpetaja	Matemaatika	Algaja
E9	Eraõpetaja	Endine õpetaja	Matemaatika	Kogenud
E10	Eraõpetaja	Pedagoogilise taustaga eraõpetaja	Matemaatika	Kogenud
Õ1	Õpilane	Gümnasist (12. klass)	-	-
Õ2	Õpilane	Kooli vilistlane	-	-
Õ3	Õpilane	Gümnasist (12. kl)	-	-
Õ4	Õpilane	Gümnasist (12. kl)	-	-
Õ5	Õpilane	Gümnasist (11. kl)	-	-

Allikas: Autori koostatud

Õpetamisvaldkonnad on varieeruvad, hõlmates nii keeleõpet (eesti, inglise, prantsuse ja vene keel) kui ka reaalaineid, eelkõige matemaatikat. Kogemuse põhjal jagunevad eraõpetajad kolme rühma: algajad (kuni 1 aasta kogemust), keskmise kogemusega (1–5 aastat) ning kogenud õpetajad (üle 5 aasta). Selline jaotus võimaldab võrrelda erineva kogemustasemega õpetajate vaateid ning praktikaid.

Õpilaste rühm koosneb peamiselt gümnasistidest, kelle hulgas on nii lõpuklasside õpilasi kui ka üks hiljutine kooli vilistlane. Lisaks kaasatati uurimusse õpilasi, kelle kodune

keel ei ole eesti keel. See võimaldab analüüsida eraõpetamise tähendust ja kasutusloogikat keeleliselt mitmekesisel kontekstis ning vaadelda täiendava õpiabi rolli olukorras, kus formaalne haridussüsteem eeldab üha suuremal määral eestikeelset õppetööd. Selline valik aitab paremini mõista, milliseid funktsioone täidab eraõpetamine muukeelsete õpilaste haridusteel ning kuidas see seostub laiemate haridussüsteemsete muutustega.

Intervjuudes käsitleti järgmisi temaatilisi plokkide (täismahus intervjuuplaan on leitav lisa B alt):

- I. motivatsioon eraõpetamise kasutamiseks või pakkumiseks;
- II. hinnastamise ja kvaliteedi tajumine;
- III. eraõpetamise roll;
- IV. eraõpetamise turu toimimise eripärad Eestis.

Uurimistöö läbiviimisel järgiti teaduseetika põhimõtteid. Kõik intervjuud viidi läbi vabatahtlikkuse alusel ning intervjuueeritavatele tagati anonüümsus. Osalejatele selgitati eelnevalt uuringu eesmärki, andmete kasutamise viisi ja konfidentsiaalsuse tagamist. Kogutud andmeid kasutati ainult käesoleva uuringu raames ning neid ei edastata kolmandatele isikutele.

2.2. Eraõpetamise turu analüüs poolstruktureeritud intervjuude põhjal

Selles teemas esitatakse intervjuuanalüüsi tulemused. Analüüs on üles ehitatud esile toodud kategooriate alusel, mis võimaldab järjepidevalt käsitleda nii eraõpetajate kui ka õppijate motivatsiooni.

Tabel 5. Esimeses teemaplokis loodud koodid ja kategooriad

I. MOTIVATSIOON ERAÕPETAMISE PAKKUMISEKS	
Kategooria	Koodid
<i>Majanduslik ja praktiline motivatsioon</i>	Lisatulu teenimine (E1, E2, E3) Paindlik töövorm (sh online) (E1, E2, E8, E10) Õpilaste leidmise lihtsus (E2, E4, E10)
<i>Sisemine ja isiklik motivatsioon</i>	Eneseteostus (E1, E2) Missioonitunne (E4, E5, E6, E7) Huvi õpetamise vastu (E1, E8)
<i>Reaktsioon koolisüsteemile</i>	Ebapiisav selgitamine koolis (E1, E3, E4, E10) Individuaalse toe puudumine (E5, E6, E7)
MOTIVATSIOON ERAÕPETAMISE KASUTAMISEKS	
<i>Hariduslikud eesmärgid</i>	Eksamiks valmistumine (Õ1, Õ2, Õ3, Õ5) Ülikooli sisseastumine (Õ1, Õ2, Õ3) Soov paremini mõista teemat (Õ2, Õ5) Keele õppimine (Õ2, Õ4)
<i>Reaktsioon koolisüsteemile</i>	Raskused pärast õpetaja vahetust (Õ1, Õ3, Õ4, Õ5)
<i>Väline surve</i>	Mitte täielikult vabatahtlik osalus (Õ3)

Allikas: Autori koostatud

Majanduslik ja praktiline motivatsioon (eraõpetajad). Analüüs näitab, et eraõpetajate motivatsiooni üks keskseid kategooriaid on majanduslik ja praktiline tegur. Eratunde käsitatakse täiendava sissetuleku allikana, mida saab ühendada põhitööga või mis võib kujuneda iseseisvaks kutsealaseks tegevusvormiks.

Sama oluline on sellise töövormi paindlikkus. Vastajad rõhutavad võimalust korraldada oma tööaega iseseisvalt ning töötada veebivormis, mis laiendab ligipääsu õpilastele ja vähendab korralduslikke kulusid, nagu ruumide otsimise ja üürimisega seotud väljaminekud, transpordikulud ning ajakulu. Lisaks tuuakse esile õpilaste leidmise suhteline lihtsus, mis toimub sageli isiklike kontaktide, sotsiaalmeedia või soovitude kaudu. See osutab püsiva nõudluse kujunemisele ja turule sisenemise madalatele tõketele.

„Ma sain aru, et mul jääb rahast puudu ja tööd on suure konkurentsi tõttu üsna raske leida. [...] Sain aru, et mulle sobib rohkem mingit materjali selgitada, ja valisin eraõpetamise. Siin saad graafiku vabalt paika panna, valid ise, millised päevad ja mis aeg sulle sobivad.” (E2)

„Ma tunnen end vabalt ja liikuvana: ma ei pea töötama ühest kindlast kohast – saan töötada kodus, võin üürida ruumi, võin teha tööd veebis. Ma kujundan oma graafiku ise, mõnikord olen kokku leppinud, et midagi edasi lükata.” (E8)

Sisemine ja isiklik motivatsioon (eraõpetajad). Praktiliste aspektide kõrval mängivad olulist rolli ka sisemised ja isiklikud motiivid. Vastajad toovad esile huvi õpetamisprotsessi enda vastu ning võimaluse eneseteostuseks individuaalses töös õpilastega.

Erilist tähtsust omab missioonitunne – soov aidata õppijatel raskusi ületada ja hariduslikke eesmärke saavutada. Erinevalt formaalsest kooliõppesest võimaldab eraõpe kujundada personaalsemat suhtlust, mis suurendab omakorda professionaalset rahulolu.

„Ma ise olin laps, kes käis eraõpetajate juures, sest mul oli vaja astuda ülikooli ja teha eksamid. Mul olid väga head, motiveerivad ja inspireerivad eraõpetajad ning ma tahaksin olla nende moodi.” (E1)

Tulemused on kooskõlas varasemate käsitlustega, mille kohaselt ei lähtu eraõpetajate tegevus üksnes majanduslikest kaalutlustest, vaid ka sisemisest motivatsioonist, nagu huvi õpetamise vastu ja missioonitunne (Bray, 2025; Benz, 2024).

Reaktsioon koolisüsteemile (eraõpetajad). Eraldi kategooria moodustab motivatsioon, mis on seotud reaktsiooniga koolisüsteemi puudustele. Eraõpetajad osutavad probleemidele, mis tulenevad õppematerjali ebapiisavast selgitamisest koolis ning mida seostatakse tundide piiratud kestuse ja õpetajate suure töökoormusega.

Lisaks rõhutatakse individuaalse lähenemise puudumist õppijatele. Nendes tingimustes nähakse eraõpet võimalusena korvata olemasolevaid lünki ja tagada aine parem mõistmine. Formaalse hariduse probleemidest käsitletakse lähemalt järgmistes alapeatükkides.

„Mulle meeldib töötada laste ja noortega. [...] Mulle väga meeldib, et saan keskenduda ja aidata lapsel või noorel pärast kõike seda, mis koolis toimub, endasse uuesti uskuma hakata. Oluline on näidata, et laps suudab kõike; oluline on mõnikord mitte laiselda, mõnikord esitada õige küsimus, ja nii on võimalik rahulikult mis tahes tulemuseni jõuda.” (E6)

See kinnitab varasemaid uuringuid (Bray & Lykins, 2012), mille kohaselt pöörduvad õppijad ja nende pered eraõpetajate poole eelkõige formaalse haridussüsteemi piirangute tõttu, sealhulgas individuaalse toe nappuse ja õpetamise standardiseerituse tõttu.

Hariduslikud eesmärgid (õppijad). Õppijate jaoks on eraõpetaja poole pöördumise peamine ajend konkreetsed hariduslikud eesmärgid. Kõige sagedamini nimetatakse eksamiteks, sealhulgas riigieksamiteks valmistumist. Olulisteks peetakse ka soovi astuda ülikooli, paremini mõista õppematerjali ning arendada keeleoskust.

Saadud tulemused kinnitavad teoreetilist käsitlust, mille kohaselt suurendab eksamisurve ja haridussüsteemi selektiivsus nõudlust eraõpetajate teenuste järele (Yung, Entrich, & Bautista, 2023; Jansen, Elffers, Jak, & Volman, 2023)

„Inglise keele eraõpetajaga olid mul tunnid teisest klassist kuni kaheteistkümnenda klassini. Pärast seda, kui olin IELTSi ära teinud, lõpetasin temaga õppimise, sest otsustasin keskenduda just eesti keele, matemaatika ja füüsika eksamiteks valmistumisele.” (Õ3)

Reaktsioon koolisüsteemile (õppijad). Olulist rolli mängib ka reaktsioon koolis tekkivatele raskustele. Eelkõige märgivad õppijad, et pärast õpetaja vahetumist on materjalist arusaamine halvenenud, mistõttu on tekkinud vajadus täiendava toe järele väljaspool kooli.

Need raskused langevad suurel määral kokku probleemidega, millele osutavad ka eraõpetajad, kinnitades seega formaalse hariduse süsteemsete piirangute olemasolu.

„Meie koolis, täpsemalt minu klassis ja meie rühmas, vahetusid eesti keele õpetajad üsna sageli. Kõigil neist ei olnud... mitte kõigil ei olnud soovi meieni midagi päriselt tuua, meile midagi õpetada. Noortel õpetajatel, kellel see soov oli olemas, mõjutasid teised klassid neid väga tugevalt. Nad lahkusid, väsisid sellest tööst väga ära, põlesid läbi. Ja isegi praegu, kui ma õpin gümnaasiumis, tuleb meie juurde aeg-ajalt selliseid õpetajaid, kes töötavad muudel ametikohtadel.” (Õ5)

See on kooskõlas varasemate uuringutega, mis näitavad, et eraõpet kasutatakse sageli kompenseeriva mehhanismina õpilünkade täitmiseks (Bukowski, 2017).

Väline surve. Eraldi tuleb esile tõsta välise surve tegurit. Mõnel juhul ei tee otsust eraõpetaja juures käimise kohta õppijad ise, vaid nende vanemad. See osutab akadeemiliste saavutuste suurele tähtsusele perekonna vaatenurgast ning kujundab täiendavat nõudlust eratundide järele.

Tähelepanuväärne on see, et ükski küsitletud gümnasist ei nimetanud omaette eesmärgina hinnete parandamist. See võib viidata sellele, et akadeemilisi tulemusi käsitletakse pigem ootuspärase tulemusena kui teadliku eesmärgina või et need kujunevad väliste ootuste mõjul. Samal ajal ilmneb eraõpetajate sõnul, et vanemad hakkavad lapsele eraõpetajat otsima enamasti tema hinnete põhjal.

„Inglise keele tundi saatis mind ema lihtsalt sellepärast, et ta peab inglise keelt väga oluliseks. Põhikoolis ei olnud mul õppimisega probleeme – lõpetasin selle kahe neljaga. Seetõttu ei olnud mul enda arvates eraõpetajaid vaja, aga tol ajal ema soovis seda ja lihtsalt saatis mind.” (Õ2)

Tulemused kinnitavad ka varasemaid järeldusi, mille kohaselt mängivad lapsevanemate ootused ja sotsiaal-majanduslik taust olulist rolli eraõpetamise kasutamises (Bray, 2020).

Tabel 6. Teises teemaplokis loodud koodid ja kategooriad

II. HINNASTAMISE JA KVALITEEDI TAJUMINE	
Kategooria	Koodid
<i>Hinnakujundus ja hinna tajumine</i>	Hind kujuneb turu alusel (E1, E3, E5, E8, E10) Kogemus ja haridus mõjutavad hinda (E2, E3, E5, E6, E7) Algajad pakuvad madalamat hinda (E1, E2, E3, E4, E9) Tasuta proovitunnid (E4) Eraõpetamine on kallid (Õ2)
<i>Turutegurid</i>	Sesoonne nõudlus (E4, E6)
<i>Kvaliteedi tunnused</i>	Hea õpetaja selgitab arusaadavalt ja valdab ainet (Õ1, Õ2, Õ4, Õ5)
<i>Kvaliteedi tulemuspõhine hindamine</i>	Õpitulemuste paranemine (E1, E2, E4, E10) Edasimineku järkjärguline (E2, E5, E6, E8, E9) Heade tulemuste korral on lapsevanemad rahul (Õ1)
<i>Kvaliteedi hindamise mehhanismid</i>	Tagasiside õpilastelt (E1, E3, E6, E8, E9, E10) Tagasiside mõju uute klientide leidmisel (E4, E5) Regulaarne teadmiste kontroll (E5, E6) Tagasiside on oluline õpetaja valikul (Õ2, Õ3, Õ4, Õ5) Hea õpetaja = tihe graafik (Õ3)
<i>Õppeprotsessi korraldus</i>	Struktureeritud õppeprogramm (E1, E3, E5, E9) Paindlik õppetöö korraldus (E4) Õpilase aktiivne kaasamine (E4, E7, E9)

Allikas: Autori koostatud

Selles teemas esitatakse intervjuuanalüüsi tulemused, mis käsitlevad eratundide hinnakujundust ja nende kvaliteedi tajumist. Analüüs on struktureeritud esile toodud

kategooriate alusel ning kajastab nii eraõpetajate kui turuosaliste positsiooni kui ka õppijate arusaamu.

Hinnakujundus ja hinna tajumine. Eraõpetajad kirjeldavad hinnakujundust eelkõige turutingimustest lähtuva protsessina. Tundide hind seostatakse enamasti samalaadsete teenuste olemasoleva hinnatasemega, mis viitab mitteametlikult kujunenud hinnavahemiku olemasolule.

Hinda mõjutavad märkimisväärselt õpetaja töökogemus ja haridustaust. Kogenumad eraõpetajad küsivad kõrgemat tasu, põhjendades seda teenuse kvaliteedi ja kogunenud asjatundlikkusega. Seevastu alustavad õpetajad kasutavad sageli madalama hinna strateegiat, et meelitada ligi esimesi õpilasi ja kinnistada oma positsiooni turul. Lisaks mainitakse ka tasuta proovitundide praktikat, mis vähendab uute klientide sisenemisbarjääre ja võimaldab õpetamise kvaliteeti vahetult tutvustada. Õppijate vaates tajutakse neid mehhanisme eelkõige kättesaadavuse kaudu – osa vastajaid märgib, et eraõpetajate teenused võivad osutada rahaliselt koormavaks.

„Alguses vaatasin keskmist hinda, mida inimesed Facebooki gruppides ja ka Superprofis küsivad. Ausalt öeldes ei olnud mul mingit ettekujutust sellest, kui palju minu teenused maksma peaksid, sest ma ei ole hariduselt eesti filoloog ja mul on vähe õpetamiskogemust. Panin hinna umbes huupi, keskmisest madalama, osalt ebakindluse tõttu selles, kui professionaalne ma oma töös olen.” (E1)

„Mulle tundub alati, et alahindan end rahaliselt, sest sissetulek ei ole minu jaoks esmatähtis. Kui see oleks mulle oluline, oleks hind kõrgem. [...] Meil kujundab hinna turg, see tähendab, et me enam-vähem teame, kui palju üks õpetamise tund maksab. [...] Praegu on väga palju õpilasi, kes pakuvad oma teenuseid, ja neil on hind üldjuhul madalam.” (E5)

Tulemused on osaliselt kooskõlas varasemate uuringutega, mille kohaselt peegeldab eratundide hinnatase õpetajate kogemust, turupositsiooni ja sihtrühma ning viitab erinevate hinnanišside kujunemisele turul (Bray, 2020).

Turutegurid. Eraõpetajad osutavad ka väliste tegurite, eelkõige nõudluse hooajalisuse mõjule. Esile tuuakse tundide arvu kasv eksamiteks valmistumise perioodil ning töökoormuse vähenemine koolivaheaegadel. See näitab, et eratundide turg on tihedalt seotud hariduskalendri ja õppijate vajaduste dünaamikaga, mida varasemas käsitluses otseselt ei rõhutatud.

„Tavaliselt panen kuulutuse üles juba suvel, et olen see ja see, õpetan, ja kui soovite järgmise õppeaasta jaoks teadmisi parandada... Aga enamasti ei taha seda suvel keegi, koolivaheajal samuti mitte.” (E4)

Kvaliteedi tunnused ja tulemused. Õppijate hinnangul on kvaliteedi peamine tunnus õpetaja suutlikkus selgitada materjali arusaadavalt ja ainevalda kindlalt vallata. Teema mõistetavus ja selgituste selgus toimivad tundide tulemuslikkuse põhikriteeriumidena. Eraõpetajate arvates on üks keskseid kvaliteedi hindamise kriteeriume õpitulemused. Kõige ilmsemaks näitajaks peetakse õppijate õppeedukuse paranemist hinnete kujul, mida nähakse otsese kinnituse tunde tõhususele. Samas rõhutatakse, et positiivsed muutused ei ilmne alati kohe. Mõnel juhul on vaja pikemat, üle kuu kestvat süstemaatilist tööd, enne kui püsiv areng muutub märgatavaks. Seda kinnitavad ka õppijate vastused ehk head õpitulemused on otseselt seotud nii õpilaste endi kui ka nende vanemate rahuloluga.

„Lapse tulemused avalduvad alles aja jooksul, neid ei ole võimalik kohe näha. See, et laps on käinud eraõpetaja juures üks või kaks korda, ei tähenda, et me näeme kohe mingit märkimisväärset muutust hinnetes või et laps ütleb, et on nüüd palju enesekindlam ja teab väga palju. [...] Kõik lapsed on väga erinevad: mõnel on areng kiire ja peaaegu silmaga nähtav, mõnel aga järgneb pikk periood, mil näib, et justkui midagi ei toimugi, ning tulemused võivad ilmneda alles ühe-kahe kuu pikkuse õppimise järel.” (E9)

„Loomulikult ei luba ma kellelegi mingit „võlupilli“, et kuu aja pärast pannakse ainult viisi, kuid minu õpilaste puhul on hinnete paranemist näha umbes kuu aja jooksul. [...] Oluline on leida lähenemine igale õpilasele, sest noortel on erinev õpitaust, erinevad huvid ja nad tajuvad teavet erinevalt.” (E6)

Kvaliteedi hindamise mehhanismid. Olulist rolli kvaliteedi hindamisel mängivad tagasisidemehhanismid. Eraõpetajad märgivad, et nad suhtlevad õppijatega regulaarselt, esitavad täpsustavaid küsimusi ja kohandavad õppeprotsessi saadud vastuste põhjal. Levinud on ka teadmiste regulaarne kontroll, mis võimaldab jälgida õppijate arengut ja tuvastada lünki materjali mõistmises. Erilist tähtsust omavad tagasiside ja soovitusel. Need ei toimi üksnes kvaliteedi hindamise vahendina, vaid mängivad kesket rolli ka uute klientide leidmisel. Positiivne maine aitab eraõpetajatel tugevdada oma positsiooni turul. Õppijate vastused kinnitavad samuti selle mehhanismi olulisust – õpetaja valikul lähtuvad nad arvustustest ja soovistest ning tõlgendavad eraõpetaja suurt hõivatust kvaliteedi näitajana.

„Teen aeg-ajalt tasemetöid ja kontrollimisi, st vaatan, kuidas mind kuulatakse, kuidas tund on omandatud ja kuivõrd mind üldse vastu võetakse, ning sel viisil saan oma tundide kohta tagasisidet.” (E5)

„Kui sa oled koolilaps ja su vanem otsib sulle eraõpetajat, teeb ta seda samuti eesmärgiga, et sa sooritaksid keeleeksami või parandaksid õpitulemusi. Seepärast vaadatakse

ka tagasisidet, vaadatakse, kuidas õpetaja või tuutori õpilased eksameid sooritavad ja milliseid hindeid saavad, ning see on väga oluline.” (Õ2)

Õppeprotsessi korraldus. Eraõpetajad seostavad oma töö kvaliteeti ka õppeprotsessi korraldusega. Oluliseks peetakse struktureeritud õppekava olemasolu, mis võimaldab õpet süsteemselt üles ehitada. Samas rõhutatakse vajadust paindlikkuse järele tundide kavandamisel, sealhulgas kohanemist õppija individuaalsete eripäradega. Tulemused on osaliselt kooskõlas varasemate käsitlustega, mille kohaselt on eraõpetamise üheks oluliseks eeliseks võimalus pakkuda individuaalselt kohandatud õpet vastavalt õppija vajadustele (Št’astný, 2025).

Erilist tähelepanu pööratakse õppija kaasatusele, aktiivset osalemist õppeprotsessis peetakse püsivate tulemuste saavutamise oluliseks eelduseks. Seega määravad eratundide kvaliteedi mitte üksnes lõpptulemused, vaid ka õppeprotsessi enda tunnused.

„Kui me lapsega tegeleme, küsin ma temalt üle ja kordame midagi, siis saan aru, mis tal on meelde jäänud, järelikut olen suutnud selle temani viia. Kui ta teeb jälle samu vigu, tal on endiselt mingid raskused või ta ei mäleta, hakkam mõtlema, kuidas oma tundi ümber korraldada, et tal tekiks siiski arusaamine ja et ta materjali kindlasti kinnistaks. [...] Püüan oma lähenemisviise korrigeerida, kirjutan endale pidevalt üles märkusi, et tunnid oleksid tõhusad.” (E8)

„Kui õpilane mõistab, et ta vastutab oma tulemuse eest, siis on kõik võimalik. Kui ei, siis ei ole temaga mõtet töötada. [...] Kui õpilane saab aru, et koolist jääb talle väheks ja ta tahab midagi saavutada, tuleb tal juurde õppida, kui ta soovib astuda ülikooli või minna teistesse riikidesse õppima. Kool annab nõrgad teadmised ja selleks, et saavutada midagi enamat, ei piisa sellest.” (Õ7)

Käesolev analüüs näitas, et kuigi hinnakujunduse ja õppe individualiseerimise aspektid kattuvad varasema kirjandusega, ilmnisid mitmed kvaliteedi hindamise mehhanismid (nt tagasiside ja soovitude roll), mida teoreetilises käsitluses otseselt ei rõhutatud.

Tabel 7. Kolmas teemaplokis loodud koodid ja kategooriad

III. ERAÕPETAMISE ROLL	
Kategooria	Koodid
<i>Kooli süsteemsed piirangud</i>	Suured klassid (E1, E2, E5, E6, E7, E10) Erinevad õpetamisstiilid (E1, E2, E4, E6, E8, E10) Üleminek eestikeelsele õppele (E1, E5, E8, E10) Eksami-keskne õppesüsteem (E6, E8, E9)
<i>Kompenseeriv roll</i>	Koolis ei anta piisavalt selgitusi (Õ4) Õpetajal on raske töötada suure klassiga (Õ1, Õ2, Õ3, Õ4) Eraõpetaja aitab kooliprogrammis järje peal püsida (Õ2, Õ3)
<i>Õppeprotsessi kohandamine eraõpetamises</i>	Koolimaterjali täiendav selgitamine (sh eri keeltes) (E2, E4, E5, E6, E8) Individuaalne lähenemine ja tugi (E5, E6, E7)
<i>Mõju õpitulemustele</i>	Hinded paranevad (Õ1, Õ4)
<i>Mõju õpikäitumisele ja motivatsioonile</i>	Suurem huvi õppimise vastu (E1, E2, E4, E8, E9) Suureneb õpimotivatsioon (Õ1, Õ2, Õ4) Paraneb keskendumisvõime / püsivus (Õ1, Õ3) Suureneb vastutustunne (Õ3)
<i>Mõju enesetundele</i>	Suureneb enesekindlus (Õ2, Õ3, Õ4, Õ5) Eraõpetaja kui tugiisik (nt mentor või nõustaja) (E4, E6, E8, E9; Õ2, Õ3)
<i>Institutsionaalsed seosed</i>	Õpetaja töötab samaaegselt koolis ja eraõpetajana (E1, E4, Õ1, Õ3) Kooliõpetaja soovitab eraõpetajat (E5, E10; Õ2)

Allikas: Autori koostatud

Selles teemas käsitletakse eratundide rolli formaalhariduse kontekstis. Analüüs on struktureeritud esile toodud kategooriate alusel ning näitab, et eraõpetus kujuneb vastusena koolisüsteemi piirangutele, kujundades samal ajal ümber õppeprotsessi ning mõjutades õppijate akadeemilisi tulemusi ja isiklikku arengut.

Kooli süsteemsed piirangud. Eraõpetajad seostavad eratundide levikut mitme koolisüsteemi struktuurse tunnusega. Üheks peamiseks teguriks peetakse suurte klasside olemasolu, mis piirab individuaalse lähenemise võimalusi. Lisaks osutavad vastajad õpetamisstiilide erinevustele, mis võivad õpetaja vahetumise korral tekitada raskusi ning nõuda õpilastelt täiendavat kohanemist. Eraldi tuuakse esile üleminek eestikeelsele õppele, mis eraõpetajate hinnangul tekitab õppematerjali mõistmisel lisaraskusi. Õppijad ise rõhutavad seda tegurit harvem, mis võib olla seotud asjaoluga, et gümnaasiumiharidus ei ole reformist otseselt mõjutatud, kuna 10.–12. klassides toimub õpe formaalselt 60/40-süsteemi alusel. Samuti märgitakse haridussüsteemi eksamikeskust, mis suurendab õppijatele avalduvat survet ja soodustab nõudlust lisatundide järele. Õppijate vastused langevad selle käsitlusega suures

osas kokku, ka nemad osutavad raskustele, mis tulenevad ebapiisavatest selgitustest ja piiratud võimalustest saada individuaalset abi.

„Koolis on klassides 20–30 õpilast ja õpetaja ei suuda 45 minuti jooksul kõiki küsitleda ega veenduda, et kõik on aru saanud. Seetõttu langeb osa õpilasi õppeprotsessist välja. Ja nüüd, seoses eestikeelsele õppele üleminekuga, on mõnel igav ning nad hajuvad.” (E10)

„Varem võeti eraõpetajaid peamiselt selleks, et lapsi eksamiteks paremini ette valmistada, nüüd aga võetakse neid lihtsalt selleks, et lapsed üldse mõistaksid, mis toimub. [...] Vanemad on hakanud tõsiselt muretsema ja saavad aru, et eriti eestikeelsele õppele üleminevate klassidega on olukord väga tõsine. Võib tulla, vaadata ja vestelda ükskõik millise neljanda või viienda klassi õpilasega ning näha, et ta ei suuda eesti keeles siduda isegi viit sõna, kuigi õpib eesti keeles. Ja kui teha veel tasemetest, oleks see lausa „lõbus”.” (E5)

Saadud tulemused on kooskõlas varasemate uuringutega, mille kohaselt piiravad suured klassid, õpetajate ajapuudus ja standardiseeritud õppekava võimalust pakkuda õppijatele individuaalset tuge, mis omakorda suurendab vajadust eraõpetamise järele (Bray & Lykins, 2012). Lisaks kinnitavad tulemused, et eksamikeskne haridussüsteem suurendab õppijatele avalduvat survet ja soodustab nõudlust eratundide järele (Yung, Entrich, & Bautista, 2023).

Kompenseeriv roll. Nende piirangute taustal täidab eraõpetus kompenseerivat funktsiooni. Eraõpetajad märgivad, et koolisüsteemis jääb sageli puudu ajast, et materjali põhjalikult selgitada, ning individuaalne tähelepanu õppijatele on piiratud. Sellistes tingimustes võimaldavad eratunnid täita teadmistes esinevaid lünki ja tagada õppekava sügavama mõistmise. Õppijad kinnitavad seda suundumust, märkides, et lisatugi aitab koolimaterjali edukamalt omandada.

„Paljud õpilased kasutavad eraõpetajate teenuseid selleks, et olla kindlad, et teema on tõesti arusaadav. Mõnikord juhtub, et kooliõpetajad ei esita seda päris õigesti või lihtsalt ei seleta lõpuni lahti, mistõttu on vaja lisaselgitusi. [...] Teema läbivõtmine üks ühele on palju tõhusam ja koos eraõpetajaga saab ka rohkem harjutada kui lihtsalt tunnis.” (Õ4)

Tulemused kinnitavad varasemat kirjandust, mille kohaselt täidab eraõpetamine sageli kompenseerivat rolli, aidates õppijatel täita õpilünki ja jõuda tagasi õppekava nõutud tasemele (Bukowski, 2017).

Õppeprotsessi kohandamine eraõpetamises. Eraõpetuse peamine eripära seisneb võimaluses kohandada õppeprotsessi vastavalt õppija individuaalsetele vajadustele. Eraõpetajad märgivad, et nad mitte üksnes ei korda koolimaterjali, vaid selgitavad seda ka arusaadavamalt, vajaduse korral ka teiste keelte abil.

Olulist rolli mängib individuaalne lähenemine, mis hõlmab lisaks akadeemilisele toele ka tähelepanu õppija isiklikele eripäradele. Mõnel juhul ei toimi eraõpetaja ainult õpetajana, vaid ka juhendaja või mentorina, pakkudes laiemat tuge. See on kooskõlas varasemate käsitlustega, mille kohaselt on eraõpetamise üheks peamiseks eeliseks võimalus pakkuda individuaalselt kohandatud ja eesmärgistatud õpet vastavalt õppija vajadustele (Šťastný, 2025).

„Tavaline üldhariduskool tähendab suurt klassi, umbes 30 õpilast, kuigi minu klassis oli neid üle 40. Ühel õpetajal on raske anda selle suure klassi jaoks 45 minuti jooksul edasi nii õppematerjali kui ka juhiseid. Individuaalne lähenemine tabab eesmärki kiiremini ja täpsemalt. Suures klassis on peaaegu võimatu arvestada iga õpilase vajadustega.” (E1)

„Minu jaoks on kõige tähtsam see, et tunnis saadaksin last, mitte ei juhiks teda, sest ta peab tundma, et osaleb protsessis ja töötab ise, mitte ei ole lihtsalt tarbija, kes saab minult valmis retsepte. [...] Ma hindan seda, kuivõrd rahulik ja mugav oli meil mõlemal tunnis olla, sest hea ei pea olema ainult lapsel, vaid ka õpetajal peab olema mugav ning ta peab tundma oma tööst rahulolu.” (E9)

Mõju õpitulemustele. Eraõpetajad seostavad oma töö tõhusust õppijate õpitulemuste paranemisega, eelkõige hinnete tõusuga. Ka õppijad märgivad positiivseid muutusi akadeemilises edukuses.

„Kui hakkasin saksa keelt lisaks õppima, muutusin klassis palju tugevamaks, olin seal saksa keeles üks paremaid, sest õppisin natuke rohkem, teadsin rohkem ja mõistsin paremini kui kogu ülejäänud klass.” (Õ1)

Mõju õpikäitumisele ja motivatsioonile. Eraõpetuse mõju ei avaldu üksnes tulemustes, vaid ka õppijate õpikäitumise muutumises. Vastajad toovad esile huvi kasvu aine vastu, õppimismotivatsiooni suurenemise ja aktiivsema osalemise õppeprotsessis. Samuti täheldatakse selliste omaduste arengut nagu püsivus, keskendumisvõime ja vastutustunne oma õpitulemuste eest.

„Mulle tundub, et just selles peitubki peamine motivatsioon: kui suudad õpilases aine vastu armastuse tekitada, hakkab ta sellesse iseenesest tõsisemalt suhtuma ja õppimine läheb tal kergemini.” (E2)

Kuigi varasem kirjandus keskendub rohkem akadeemilistele tulemustele, viitavad saadud tulemused sellele, et eraõpetamine võib mõjutada ka õppijate motivatsiooni ja õpikäitumist, laiendades selle rolli pelgalt akadeemilisest toest.

Mõju enesetundele. Käesolevas uuringus ilmnes ka eraõpetamise mõju õppijate enesetundele, mida varasemas käsitluses otseselt ei rõhutatud. Eraõpetajad märgivad, et individuaalne tunniformaad aitab vähendada ärevust ja kujundada enesekindlust. Seda mõju

kinnitavad ka õppijad, kelle sõnul võib eraõpetaja täita lisaks õpetavale rollile ka toetavat funktsiooni, kujunedes oluliseks isikuks, kes sarnaneb mentoriga.

„Eraõpetaja on nagu usaldusväärne sõber ja tugi, kes vastab alati küsimustele, toetab, teeb nalja ja veel palju muud. See ei ole lihtsalt nagu koolis, kus õpetaja tuleb klassi ja sina oled vaid üks paljudest. Ei, sul on eriline inimene, kes saab aidata just konkreetse ainega.”
(E4)

„Eraõpetaja ei ole lihtsalt, nii-öelda, vanem naine, vaid tõepoolest inimene, kellega ma saan tunnis nii süüa, naerda kui ka lihtsalt elust rääkida. See tähendab, et meie tund ei alanud kunagi sellega, et hakkasime kohe matemaatikaga pihta. Ei, me küsisime alati üksteiselt, kuidas läheb. Mäletan, et ta näitas mulle ka mingeid oma ülikooli valemeid...” (Õ3)

„Eraõpetaja on mingil määral nagu psühholoog, sest sa pead saama inimest usaldada. Paljudel on ju probleem, et nad kardavad rääkida, kardavad end tunnis kuidagi väljendada. Väga sageli juhtub, et õpetaja ütleb: „Nii, räägime nüüd sellel teemal.” Ja terve klass vaikib, sest lihtsalt kardab. Väga sageli juhtub sama ka eraõpetajaga. Ta püüab küll, aga sa oled temaga veel ka omavahel. See tähendab, et sul peab olema temaga õppides mugav. See on nagu hea psühholoogi leidmine.” (Õ2)

Institutsionaalsed seosed. Eraldi tähelepanu väärrib rollide põimumine haridussüsteemi sees. Mõned vastajad märgivad, et kooliõpetajad tegelevad samal ajal ka eraõpetamisega, sealhulgas samade õppijatega. Samuti esineb juhtumeid, kus kooliõpetajad soovivad õppijatel pöörduda eraõpetajate poole. See osutab püsivate seoste kujunemisele formaalse ja mitteformaalse hariduskeskkonna vahel. Sellised praktikad võivad viia institutsionaalsete rollide piiride hägustumiseni ning vajavad täiendavat käsitlemist nii eetiliste kui ka korralduslike tagajärgede seisukohast.

„Ma arvan, et mõnes koolis on levinud selline praktika, et on väga tugev õpetaja, kes annab teatud õpilastele lisatasu eest eratunde. [...] Tean, et minu koolis oli mõni õpetaja, kelle juurde sai koju õppima minna nagu eraõpetaja juurde.” (E1)

„Naine, kelle juures ma praegu väga ebaregulaarselt eesti keelt õpin, on meie kooli õpetaja, aga ta ei õpeta mind otseselt. Pärast tunde saab aga temaga lihtsalt mõnes kabinetis kokku saada ja tundidega alustada. Või ma tean, et varem töötas meil üks matemaatikaõpetaja, aga nüüd annab ta tervele meie klassile eratunde, sest tema tütar õpib selles klassis ja ta otsustas teha eksamiteks ettevalmistuskursused.” (Õ3)

„On olnud ka selliseid juhtumeid, kus õpetaja palus vanematel palgata lapsele eraõpetaja, sest ta ei jõudnud klassiga sammu pidada.” (E10)

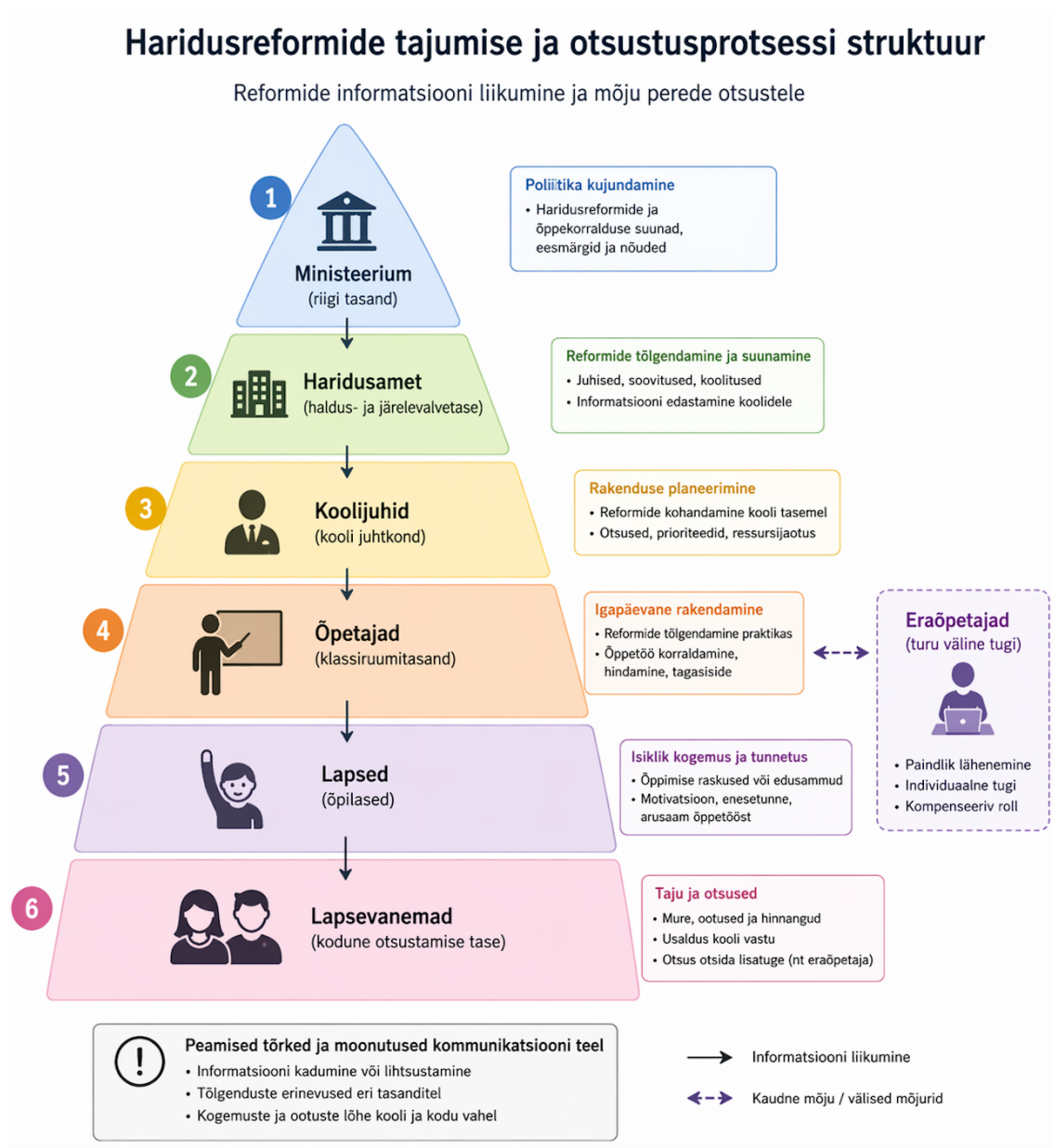
Käesoleva uuringu tulemused kinnitavad suures osas varasemat teoreetilist käsitlust, mille kohaselt kujuneb eraõpetamine vastusena haridussüsteemi piirangutele ning täidab eelkõige kompenseerivat ja individualiseerivat rolli.

Joonis 5 illustreerib haridusreformide tajumise ja otsustusprotsessi mitmetasandilist struktuuri. Informatsioon liigub ülalt alla – riiklikult tasandilt (ministeerium) läbi haldus- ja koolitasandi kuni õpetajate ja õpilasteni. Igal tasandil toimub reformide tõlgendamine ja kohandamine, mille tulemusena algne poliitiline sõnum muutub ning ei jõua peredeni muutumatul kujul.

Analüüs näitab, et lapsevanemad paiknevad sellest süsteemist väljaspool ning ei oma otsest ligipääsu hariduspoliitika kujunemisele ega selle rakendamise protsessile. Nende arusaam kujuneb peamiselt kaudsete indikaatorite kaudu, nagu õpilase õpitulemused, hinnangud ja õpetajate tagasiside. Selline vahendatud info ei pruugi peegeldada õppeprotsessi tegelikke põhjuseid ega raskuste allikaid.

Selle tulemusena ei põhine lapsevanemate otsused – sealhulgas otsus pöörduda eraõpetaja poole – otsesel teadmisel haridusreformidest, vaid õpilase kogemusel ja selle tõlgendusel. Eraõpetamine kujuneb seega reaktsiooniks mitte niivõrd reformidele endile, kui võrd nende tajutud mõjule õppetööl.

„Probleemid ei peitu mitte koolis, vaid haridussüsteemis endas, sest riigi hariduspoliitika on nagu püramiid. [...] Ülal on väike osa, kuid allapoole liikudes tekib probleeme järjest rohkem.” (E9)

Joonis 5. Haridusreformide tajumise ja otsustusprotsessi struktuur. Reformide informatsiooni liikumine ja mõju perede otsustele

Allikas: Autori koostatud intervjuude baasil

Tabel 8. Neljas teemaplokis loodud koodid ja kategooriad

IV. ERAÕPETAMISE TURU TOIMIMISE ERIPÄRAND EESTIS	
Kategooria	Koodid
<i>Turu struktuur</i>	Mitmekesine osalejate ring (õpetajad, tudengid) (E1, E2, E8, E9, E10) Koolisüsteemist lahkunud õpetajad (keelenõuete tõttu) (E5, E9) Eraõppe organisatsioonid (E2, E5, E9)
<i>Nõudlus ja kliendid</i>	Vanemad kui peamised otsustajad (E2, E4, E5, E8, E9; Õ1, Õ3, Õ4) Täiskasvanud õppijad (E1, E3, E4) Õpilased maksavad ise (Õ2, Õ5)
<i>Turu toimimise loogika</i>	Lai hinnavahe (E2, E3, E5) Ühtsete standardite puudumine (E2, E8, E9, E10)
<i>Töötingimused eraõpetamises</i>	Madalam läbipõlemise risk (E1, E5, E6, E8) Ebastabiilne sissetulek ja sotsiaalsete garantiide puudumine (E7, E8, E9)
<i>Haridussüsteemi mõju turule</i>	Õpetajate ülekoormus (E5, E6, E7, E8, E9) Õppekava piiratus (E6, E8) Konsultatsioonide piiratud efektiivsus (E5, E6) Vaimse tervise toetuse puudumine koolis (E7, E9) Koolihind ei kajasta tegelikke teadmisi (E3, E4, E8, E9) Konsultatsioonide puudumine (Õ1, Õ4) Konsultatsioonide ebasobiv ajastus (Õ5) Õpilane võib jääda ilma toeta (Õ2, Õ4) Õppetunni kestus ei ole piisav (Õ2, Õ4)
<i>Keeleline ja hariduspoliitiline kontekst</i>	Üleminek eestikeelsele õppele tekitab raskusi (Õ1, Õ3, Õ4, Õ5) Keelepoliitikaga seotud pinged (Õ3) Koolitundide ärajäämine (Õ2, Õ4, Õ5)
<i>Kooli ja eraõpetamise suhted</i>	Õpetajad suhtuvad eraõpetamisse negatiivselt (Õ1, Õ5) Kooliõpetaja omistab tulemused endale (Õ1)

Allikas: Autori koostatud

Selles teemas analüüsitakse eratundide turu toimimise eripärasid Eestis. Tulemused näitavad, et tegemist on detsentraliseeritud ja nõrgalt reguleeritud turuga, mis kujuneb koolisüsteemi piirangute mõjul ning peegeldab laiemalt hariduslikke ja keelepoliitilisi protsesse.

Turu struktuur. Eratundide turgu iseloomustab osaliste mitmekesisus. Sellel tegutsevad samaaegselt kooliõpetajad, üliõpilased ja õpetajad, kes on formaalharidussüsteemist lahkunud. See kujundab laia pakkumisspektri, mille puhul erinevad nii pakkujate kvalifikatsioon kui ka kogemus.

Eraldi roll on koolist lahkunud õpetajatel, sealhulgas neil, kes on seda teinud keelenõuete tõttu. Hoolimata formaalsest süsteemist lahkumisest jätkavad nad õpetamist

erasektoris, mis tähendab pedagoogiliste ressursside kandumist koolist tasuliste haridusteenuste turule.

Turul esineb ka institutsionaliseeritumaid vorme, näiteks täiendõpet pakkuvaid organisatsioone. See osutab üksikute turusegmentide järkjärgulisele formaliseerumisele, säilitades samal ajal turu üldise killustatuse.

„Üliõpilased lähevad väga sageli sellesse valdkonda, sest ka neil on vaja lisisissetulekut. [...] Ja nad saavad end pakkuda seoses eestikeelsele õppele üleminekuga, sest nad valdavad eesti keelt juba hästi ning võivad pakkuda abi noorematele klassidele kõigis õppeainetes.” (E8)

„Meil on väga palju kvalifitseeritud õpetajaid, kes on aastaid sellel erialal töötanud. Jällegi juhtus nii, et seaduse muutumise tõttu jäid nad lihtsalt tööta ja suundusid loomulikult eraõpetamise turule. Ma isegi tean isiklikult selliseid õpetajaid [...] Pakkumisi on palju juurde tulnud.” (E5)

Tulemused on kooskõlas varasemate uuringutega, mille kohaselt iseloomustab eraõpetajate turgu pakkujate mitmekesisus, hõlmates nii professionaalseid õpetajaid kui ka teistest valdkondadest pärit isikuid (Zhang & Bray, 2020; Bray, 2020).

Intervjuude analüüsi põhjal on võimalik eristada mitmeid tüüpilisi eraõpetajate profile, mis peegeldavad turu mitmekesisust ning erinevaid osalemissstrateegiaid. Kuigi tegemist ei ole rangelt piiritletud kategooriatega, võimaldavad need üldistused paremini mõista eraõpetamise turu toimimist.

Tabel 9. Eraõpetajate profiil Eestis

	Üliõpilane	Kooliõpetaja	Endine õpetaja	Õppekeskus
Ainealased teadmised	Baasteadmised	Hea aine + õppekava tundmine	Hea aine tundmine	Süvendatud aine tundmine
Eesti keele oskus	Kõrge	Keskmine–kõrge	Sageli piiratum	Varieeruv
Töömudel	Osaline	Osaline	Osaline-täis	Varieeruv
Hinnatase	Madal	Keskmine-kõrge	Keskmine-Kõrge	Keskmine-kõrge
Arvustused	Vähe	Palju	Varieeruv	Varieeruv

Allikas: Autori koostatud

Üliõpilasi iseloomustavad värsked teadmised, mis pärinevad hiljutisest gümnaasiumi lõpetamisest. Nad võivad pakkuda abi mitmes õppeaines, kuid nende teadmised on sageli vähem süvitsi minevad. Samas on nende eeliseks hea eesti keele oskus ning paindlikkus, mis kajastub ka madalamas hinnatasemes.

Endised õpetajad paistavad silma hea ainealase ettevalmistuse ja õppekava tundmisega oma valdkonnas. Samas võivad neil esineda teatud piirangud eesti keele oskuses, mis on mõnel juhul olnud ka põhjuseks formaalharidussüsteemist lahkumiseks. Nende hinnatase jääb tavaliselt keskmise või keskmisest kõrgema taseme juurde.

Kooliõpetajad ühendavad tugeva ainealase pädevuse ja õppekava tundmise hea keeleoskusega. Kuna eraõpetamine ei ole nende peamine sissetulekuallikas, vaid pigem lisategevus, kujuneb nende hinnatase sageli kõrgemaks. See peegeldab nii nende kvalifikatsiooni kui ka piiratud ajakulu, mida nad saavad eratundidele pühendada.

Lisaks individuaalsetele pakkujatele tegutsevad turul ka õppekeskused, mis pakuvad struktureeritumat ja institutsionaliseeritumat teenust. Nende puhul eeldatakse head ainealast pädevust ning hinnatase on tavaliselt keskmine kuni kõrge, mis võib olla seotud ametlikuma tegutsemisvormi ja maksukohustustega. Samas vajab nende roll turul täpsemate järelduste tegemiseks täiendavat uurimist.

Nõudlus ja kliendid. Nõudluse kujunemisel mängivad keskset rolli vanemad, kes enamasti teevad otsuse tundidega alustamise kohta ja korraldavad nende rahastamise. Seega on nõudlus eraõpetajate teenuste järele suures osas vahendatud perekondlike haridusstrateegiate kaudu. Samas esineb ka juhtumeid, kus õppijad tasuvad tundide eest ise, mis viitab suurele isiklikule huvile ja kõrgele kaasatusele.

Lisaks eristub täiskasvanud õppijate segment, eeskätt keeleõppijad, mis laiendab turu piire väljapoole kooliharidust.

„Vanemad muretsevad oma laste pärast, gümnasistid otsivad eraõpetajaid juba iseseisvalt, nad saavad aru, mida tahavad, ja lepivad ise kokku. [...] Sageli tahavad aga vanemad, laps ise mitte. Siis juhtubki, et teda sunnitakse tagant, kuid sellisel juhul mõju puudub ja midagi ei tule välja.” (E8)

„Vene õppekeelega pered soovivad väga, et nende lapsed oleksid edukad. Paljud vanemad tahavad, et nende lapsel oleks vähem raskusi kui neil endal kunagi oli – see puudutab eesti keelt, kuid kandub automaatselt üle ka teistele ainetele.” (E9)

„30 eurot tunni eest on mõne jaoks ikka väga palju. Mina näiteks maksin gümnaasiumis nende tundide eest juba ise. Mu vanemad ei jaksanud seda kinni maksta, aga koolis jäi mul teadmistest lihtsalt puudu ja ma pidin lisaks ise töötama, et saaksin liisa õppima. See on samuti lisasurve mulle kui teismelisele, kelle vanematel ei ole erilist võimalust mulle eraõpetajaid kinni maksta. Ja hinnad aina tõusevad.” (Õ2)

Tulemused kinnitavad varasemaid uuringuid, mille kohaselt on eraõpetamise kasutamine tugevalt seotud perede rolliga, kus lapsevanemad toimivad peamiste otsustajatena ja rahastajatena (Bray, 2020; Jansen, Elffers, Jak, & Volman, 2023).

Turu toimimise loogika. Turgu iseloomustab lai hinnavahe, mis peegeldab ühtsete standardite ja teenuste hindamiskriteeriumide puudumist. Tundide hind kujuneb individuaalselt ja sõltub mitmest tegurist, sealhulgas õpetaja kogemusest, tundide vormist ja õppeainest.

Ühtlustatud nõuete puudumine kvaliteedi ja õppe sisu suhtes tähendab, et vastutus teenuse tõhususe hindamise eest kandub suurel määral klientidele.

„Õpetajad õpetavad erinevalt, mõni õpetab oma ainet nõrgemini [...] Aga kui kehtestataks mingid standardid ja normid, muutuks asi keeruliseks, sest neid norme oleks lihtsalt raske täita.” (E2)

Tulemused viitavad turuloogika tugevnemisele hariduses, kus teenuste pakkumine ja hinnakujundus kujunevad turupõhiselt ning sõltuvad nõudlusest ja pakkujate positsioonist (Bray, 2025).

Töötingimused eraõpetamisel. Eraõpetamise töötingimused erinevad koolisüsteemist suurema paindlikkuse poolest, mis vähendab tööalase läbipõlemise riski. Eraõpetajad märgivad, et neil on võimalik töökoormust ja töövormi iseseisvalt reguleerida. Samas iseloomustavad seda tegevusala sissetuleku ebastabiilsus ja sotsiaalsete garantiide puudumine. Nii kujuneb vastuoluline olukord, kus ühelt poolt suur autonoomia, teiselt poolt institutsionaalse kaitse puudumine.

Ka suhtumine tulude legaliseerimisse on erinev. Kogenumad eraõpetajad püüavad sagedamini tegutseda ametlikult, samal ajal kui alustavad õpetajad toovad pidurdavate teguritena esile maksusüsteemi keerukuse ja piiratud sissetulekud.

„Mida rohkem ma oma tundidesse panustasin, mida rohkem ressursse ma eraõpetamisele kulutasin, seda rohkem motivatsiooni mul tekkis. Nii paradoksaalselt kui see ka ei kõla.” (E1)

„Kui töötad ametlikult ja maksad makse, on sul olemas teatud sotsiaalsed garantiid. Aga kui töötad ebaseaduslikult või kuidagi mitteametlikult, siis ei ole sul mingeid garantiisid. [...] Tunnid võivad erinevatel põhjustel ära jääda, mis tähendab, et sul puudub stabiilne sissetulek.” (E8)

Tulemused on osaliselt kooskõlas varasemate käsitlustega, mille kohaselt on eraõpetamine seotud paindlike töötingimustega, kuid samas ka institutsionaalse ebakindlusega (Lampl, 2016).

Haridussüsteemi mõju turule. Eratundide turu areng on otseselt seotud koolisüsteemi piirangutega. Eraõpetajad osutavad õpetajate ülekoormusele, õppekava piirangutele ja ajapuudusele individuaalseks tööks õppijatega. Eraldi probleemina tuuakse esile koolihinnete vähene informatiivsus, mis vastajate hinnangul ei kajasta alati õppijate tegelikke teadmisi. See vähendab usaldust formaalsete edukusnäitajate vastu ja suurendab nõudlust lisaõppe järele. Samuti märgitakse koolikonsultatsioonide piiratud tõhusust – need on sageli suunatud hinnete lühiajalisele parandamisele, mitte materjali sügavama mõistmise toetamisele. Õppijad täiendavad seda tähelepanekut, viidates konsultatsioonide ebasobivale ajale ja piiratud kättesaadavusele. Lisaks ilmneb õppijatele suunatud toe puudujääk nii akadeemilises kui ka psühholoogilises plaanis, mis suurendab vajadust välise abivormide järele.

„Koolis kasutan ma konsultatsioone, kuid üsna harva, sest need toimuvad mõnikord enne tunde, kell 7 hommikul.” (Õ5)

„Keegi ei mõõda õpilase hingelise seisundi taset. Praegu ei tegele riik sellega isegi üleminekuklassides, kus see näib olevat lausa ilmselge. [...] Koolidele eraldatakse küll teatud vahendeid psühholoogilise toe jaoks, kuid sellest ei piisa minu arvates.” (E9)

Keeleline ja hariduspoliitiline kontekst. Käesolevas uuringus ilmnis keelepoliitika oluline roll eraõpetamise nõudluse kujunemisel, mida varasemates käsitlustes ei ole põhjalikult analüüsitud. Õppijad märgivad, et üleminek eestikeelsele õppele tekitab õppematerjali omandamisel lisaraskusi. Samuti ilmnevad sellega seotud pinged, sealhulgas vajadus kohaneda uute nõuetega ja õppeprotsessi ebastabiilsus, näiteks tundide ärajäämine. Need tegurid soodustavad nõudluse kasvu eratundide järele kui keelelise ja akadeemilise toe vahendi järele.

„Õpetajatel on raske. Arvestades üleminekut 60/40-süsteemile, on kõike seda keeruline mahutada nendesse tundidesse, mis sul on. Pealegi lühenevad meil tunnid veelgi mitmesuguste ürituste tõttu ja vahel ei jõuagi me teemadega valmis. See tekitab ärevust ja stressi.” (Õ4)

„Võib-olla tahtsin ma rohkem sellist... tõsisemat lähenemist, sest koolis õpetab õpetaja tavaliselt mitut klassi või peab mitut ametit korraga. Ja seetõttu kontrollitakse töid kaua, tulemusi ei tea sa pikka aega. Mitte alati ei leita tundidele isegi asendajaid ja tunnid jäävad ära. Nii läheb ka see õpiaeg kaduma.” (Õ5)

Kooli ja eraõpetamise suhted. Kooli ja eraõpetamise suhted on vastuolulised. Ühelt poolt esineb juhtumeid, kus kooliõpetajad suhtuvad eratundidesse negatiivselt. Teisalt on täheldatavad ka kaudse koostöö praktikad, näiteks soovitusel pöörduda eraõpetaja poole. See osutab välise toe vajaduse tegelikule tunnustamisele formaalhariduse raames. Mõnel juhul märgitakse ka seda, et kool omistab õppijate saavutatud tulemused iseendale, mis võib moonutada arusaama õppeprotsessi tegelikust tõhususest.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli analüüsida eraõpetamise turu toimimist Eestis, selgitades välja nõudlust ja pakkumist kujundavad tegurid. Uurimistulemused näitavad, et eraõpetamise turg kujuneb kompleksse süsteemina, milles põimuvad individuaalsed valikud ja haridussüsteemist tulenevad struktuursed piirangud.

Tulemused kinnitavad suurel määral teoreetilises osas käsitletud eraõpetamise käsitlusi, mille kohaselt kujuneb eraõpetamine paralleelseks haridusstruktuuriks, mis peegeldab formaalse süsteemi toimimist. Nõudlust kujundavad eeskätt eksamikesksus, hariduse konkurentsipõhisus ning kooli piiratud võime pakkuda individuaalset tuge, mis on kooskõlas varasemate rahvusvaheliste uuringutega. Samas ilmneb Eesti kontekstis täiendav oluline tegur – keelepoliitika ja üleminek eestikeelsele õppele, mis suurendab õppijate vajadust täiendava toe järele. See viitab sellele, et lisaks klassikalistele majanduslikele ja institutsionaalsetele teguritele võivad nõudlust kujundada ka hariduspoliitilised muutused.

Empiiriline analüüs näitab, et eraõpetamine täidab mitmetasandilist rolli. Ühelt poolt toimib see kompenseeriva mehhanismina, võimaldades ületada koolisüsteemi piiranguid, nagu suured klassid, ajapuudus ja õpetamisstiilide erinevused. Teisalt ei piirdu selle mõju üksnes akadeemiliste tulemustega, vaid hõlmab ka õppijate motivatsiooni, enesekindlust ja emotsionaalset heaolu. Seega laieneb eraõpetamise roll pelgalt õpitulemuste parandamisest õppija tervikliku toetamiseni, mis täpsustab ja laiendab varasemaid teoreetilisi käsitlusi.

Samas kinnitavad tulemused ka eraõpetamise duaalse olemuse olemasolu. Kuigi eraõpetamine aitab parandada õpitulemusi ja toetada õppijaid, toob see kaasa ligipääsu ebavõrdsuse riski. Õppijate hinnangul on eratunnid sageli kulukad, mistõttu sõltub nende kasutamine otseselt perede majanduslikust võimekusest. See osutab sellele, et eraõpetamise levik võib süvendada hariduslikku kihistumist, mis on kooskõlas teoreetilises osas käsitletud sotsiaal-majandusliku ebavõrdsuse probleemiga.

Pakkumise poolelt iseloomustab Eesti eraõpetamise turgu suur mitmekesisus ja madalad sisenemisbarjäärid. Turul tegutsevad nii kvalifitseeritud õpetajad kui ka tudengid ja teised mitteformaalse taustaga isikud, mis peegeldab turu paindlikkust, kuid samal ajal ka regulatsiooni ja ühtsete kvaliteedistandardite puudumist. See tähendab, et vastutus teenuse kvaliteedi hindamise eest kandub suures osas klientidele, mis eristab turgu formaliseeritumast haridussüsteemist.

Olulise järelalusena ilmneb, et eraõpetamise nõudlus ei kujune otseselt haridusreformide teadliku mõistmise alusel, vaid nende tajutud mõjul õppija igapäevasele kogemusele. See viitab mitmetasandilisele protsessile, kus poliitilised otsused

transformeeruvad kooli tasandil ning jõuavad peredeni kaudselt. Samuti ilmneb formaalse ja mitteformaalse hariduse osaline põimumine, kus kooliõpetajad tegutsevad paralleelselt eraõpetajatena või suunavad õppijaid täiendava tasulise toe poole, mis tõstatab küsimusi haridussüsteemi toimimise ja piiride kohta.

Kokkuvõttes võib järeldada, et eraõpetamine Eestis ei ole pelgalt individuaalne õpistrateegia, vaid süsteemne nähtus, mis on tihedalt seotud haridussüsteemi struktuuri ja toimimisega. See peegeldab samaaegselt nii süsteemi tugevusi kui ka piiranguid ning kujundab aktiivselt õppijate haridusteid.

Käesoleva töö piiranguks on suhteliselt väike ja kvalitatiivne valim, mistõttu ei ole võimalik tulemusi üldistada kogu populatsioonile. Samas võimaldab valitud lähenemine süvitsi mõista erinevate osapoolte kogemusi ja tõlgendusi. Edasistes uuringutes võiks keskenduda kvantitatiivsetele analüüsidele, et hinnata eraõpetamise levikut ja mõju laiemal tasandil, samuti uurida võimalikke poliitikameetmeid, mis aitaksid vähendada ligipääsu ebavõrdsust ja toetada õppijaid formaalse haridussüsteemi sees.

Käesoleva töö panus seisneb teoreetiliste käsitlete ja empiiriliste tulemuste sidumises ning Eesti kontekstile omaste tegurite, eelkõige keelepoliitika ja haridussüsteemi muutuste, esiletoomises eraõpetamise turu kujunemisel.

Viidatud allikad

1. Baikenov, K., & Hajar, A. (2025). Buying your way into higher education? Unpacking the association between fee-charging private tutoring and educational inequality in Kazakhstan. *Asia Pacific Education Review*. doi:10.1007/s12564-025-10094-7
2. Benz, R. (2024). Regional variation in participation in private tutoring and the role of education system features (Vol. 92). *Research in Social Stratification and Mobility*. doi:10.1016/j.rssm.2024.100958
3. Bray, M. (2020). Shadow Education in Europe: Growing Prevalence, Underlying Forces, and Policy Implications. *ECNU Review of Education*, 4(3), 442-475. doi:10.1177/2096531119890142
4. Bray, M. (2025). When the Shadow Threatens: The Rise of Private Supplementary Tutoring and Its Implications for Schooling. *European Education*, 1-15. doi:10.1080/10564934.2025.2546965
5. Bray, M., & Lykins, C. (2012). *Shadow Education: Private Supplementary Tutoring and Its Implications for Policy Makers in Asia*. Mandaluyong City, Philippines: Asian Development Bank.
6. Bukowski, P. (2017). *Shadow Education within the European Union from the Perspective of Investment in Education*. European Expert Network on Economics of Education.
7. Choi, J., & Cho, R. M. (2016). Evaluating the effects of governmental regulations on South Korean private cram schools. *Asia Pacific Journal of Education*, 36(4), 599–621. doi:10.1080/02188791.2015.1064356
8. Dang, H.-A., & Rogers, F. H. (2008). The growing phenomenon of private tutoring: Does it deepen human capital, widen inequalities, or waste resources? *The World Bank Research Observer*, 23(2), 161–200. doi:10.1093/wbro/lkn004
9. Haridus- ja Teadusministeerium. (25. veebruar 2025. a.). *Uus peatükk Eesti haridusloos: TI-Hüpe teeb eestlastest targemad õppijad*. <https://www.hm.ee/uudised/uus-peatukk-eesi-haridusloos-ti-hupe-teeb-eeslastest-targemad-oppijad>
10. Hajar, A., & Karakuş, M. (2025). Examining the nature and effectiveness of fee-free supplementary tutoring: voices of ‘Robin Hood teachers’ in Kazakhstan. *Cambridge Journal of Education*, 55(4), 525–547. doi:10.1080/0305764X.2025.2497942
11. Hanham, J., Lee, C. B., & Teo, T. (2021). The influence of technology acceptance, academic self-efficacy, and gender on academic achievement through online tutoring. *Computers & Education*, 172, Article 104252. doi:10.1016/j.compedu.2021.104252

12. Islam, M., Hoque, S., Mazlini, W., Thurairaj, S., Al Murshidi, G., & Ravindran, L. (2023). Schoolteachers in Out-of-School Hours Education: Blurring Professional Ideology in Recent Times. *The Qualitative Report*, 3132–3148. doi:10.46743/2160-3715/2023.6177
13. Jansen, D., Elffers, L., Jak, S., & Volman, M. (2023). Is a more selective exit exam related to shadow education use? An analysis of two cohorts of final-year secondary school students in the Netherlands. *Oxford Review of Education*, 50(1), 24-41. doi:10.1080/03054985.2023.2187364
14. Kim, S. M.-s. (2021). The Other Side of Learning for Scores and School Grades: The Hidden Curriculum in Shadow Education. In Y. Kim & J.-H. Jung (Eds.), *Theorizing Shadow Education and Academic Success in East Asia* (lk 212-233). Routledge. doi:10.4324/9781003097860-12
15. Kindsiko, E. (2025). *Eraõpetajate abi kasutamine Eestis*. Arenguseire Keskus. <https://arenguseire.ee/raportid/eraopetajate-abi-kasutamine-eestis/>
16. Kobakhidze, M., & Šťastný, V. (2023). Theoretical perspectives on the role of parents in shadow education. *Studia Paedagogica*, 28(2), 73-95. doi:10.5817/SP2023-2-4
17. Ku, I., Lee, H., & Kim, J. E. (2024). Does shadow education contribute to inequality? *Asia Pacific Journal of Education*, 44(4), 773-791. doi:10.1080/02188791.2022.2114424
18. Lampl, P. (2016). *Shadow schooling: Private tuition and social mobility in the UK*. Sutton Trust and of the Education Endowment Foundation.
19. Liu, J., & Bray, M. (2022). Responsibilised parents and shadow education: managing the precarious environment in China. *British Journal of Sociology of Education*, 43(6), 878–897. doi:10.1080/01425692.2022.2072810
20. Masalin, S., & Saibeh, B. (2026). Shadow Education and Academic Achievement: A Systematic Review of Global Efficacy and Educational Equity. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 16(4), 1022–1029. doi:10.6007/IJARBSS/v16-i4/28006
21. Rahandusministeerium. (25. september 2025. a.). Õpetajate palkade kujunemine. Eesti. <https://www.fin.ee/opetajate-palkade-kujunemine>
22. Riigikogu. (12. detsember 2022. a.). *Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning teiste seaduste muutmise seadus (eestikeelsele õppele üleminek)*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122022008>

23. Riigikogu. (4. detsember 2024. a.). *Eesti Vabariigi haridusseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus (õppimiskohustuse kehtestamine)* 447 SE. <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/7e7ace11-900b-40fd-84fc-17d15c3267dd/eesti-vabariigi-haridusseaduse-muutmise-ja-sellega-seonduvalt-teiste-seaduste-muutmise-seaduse-oppimiskohustuse-kehtestamine-eelnou-447-se-iii/>
24. Skeete, J., & Conrad, N. J. (2025). “It’s not easy”: Parents’ experiences accessing private literacy tutoring for their children in Nova Scotia. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 57(4), 266–276. doi:10.1037/cbs0000451
25. Stevenson, D., & Baker, D. (1992). Shadow Education and Allocation in Formal Schooling: Transition to University in Japan. *American Journal of Sociology*, 97(6), 1639-1657.
26. Šťastný, V. (2025). ‘If the School Does Not Provide What I Expect, I Have to Supply It From Other Sources’: Czech Parents' Dissatisfaction as a Driver of Shadow Education. *European Journal of Education*, 60, e70029. doi:10.1111/ejed.70029
27. Šťastný, V. (2025). Shadow education: weakening or strengthening dissatisfied parents’ exit and voice in education? *Globalisation, Societies and Education*, 1–15. doi:10.1080/14767724.2025.2549721
28. Yung, K.-W.-H., Entrich, S., & Bautista, A. (2023). Shadow education: new areas of inquiry in teaching, learning and development. *Journal for the Study of Education and Development*, 46(4), 707-727. doi:10.1080/02103702.2023.2245227
29. Yung, K. W. H. (2025). Theorizing agency from a complex dynamic systems theory perspective: Evidence from language learner narratives in online shadow education. *Modern Language Journal*, 109, 274–294. doi:10.1111/modl.12988
30. Zhang, W., & Bray, M. (2020). Comparative research on shadow education: Achievements, challenges, and the agenda ahead. *European Journal of Education*, 55(3), 322-341. doi:10.1111/ejed.12413
31. Zwier, D., Geven, S., & van de Werfhorst, H. (2020). Social inequality in shadow education: The role of high-stakes testing. *International Journal of Comparative Sociology*, 61(6) 412-440. doi:10.1177/0020715220984500

LISA B

Eraõpetajate intervjuuplaan

Teemaplokk	Küsimused eraõpetajale
I Motivatsioon eraõpetamise kasutamiseks või pakkumiseks	1.1. Kuidas te jõudsite eraõpetamiseni ja millised olid peamised põhjused selle tegevuse alustamiseks? 1.2. Millised tegurid, mis on seotud formaalse haridussüsteemiga, mõjutasid teie otsust alustada eraõpetamisega? 1.3. Mis on teie jaoks eraõpetamises olulisem: materiaalne sissetulek, professionaalne eneseteostus või õpilaste toetamine? Miks? 1.4. Kas teie motivatsioon on aja jooksul muutunud? Kui jah, siis kuidas ja mis seda mõjutas? 1.5. Kuidas te tavaliselt leiate oma õpilasi (nt sotsiaalmeedia, tutvused jne)? 1.6. Kuidas te iseloomustaksite nõudlust eraõpetamise järele Eestis?
II Hinnastamise ja kvaliteedi tajumine	2.1. Kuidas te kujundate oma teenuse hinna ja milliseid tegureid peate seejuures kõige olulisemaks? 2.2. Kuidas teie hinnangul õpilased ja lapsevanemad hindavad eraõpetamise kvaliteeti? 2.3. Kas teie arvates on Eestis seos hinna ja kvaliteedi vahel eraõpetamises? Palun põhjendage. 2.4. Kas olete kokku puutunud ootustega kiirete tulemuste saavutamiseks? Kuidas see mõjutab teie õpetamisprotsessi? 2.5. Milliste kriteeriumide alusel hindate oma töö kvaliteeti? Kas see on seotud ka õpilase tulemustega koolis?
III Eraõpetamise roll	3.1. Kas te näete eraõpetamist pigem formaalse hariduse täiendusena või selle asendajana? Miks? 3.2. Kes teie poole kõige sagedamini pöördub? Kuidas te kirjeldaksite tüüpilist õpilast? 3.3. Miks teie arvates otsivad lapsevanemad Eestis oma lastele eraõpetajaid? 3.4. Kui sageli pöörduvad teie poole õpilased, kelle õpiraskused on seotud eestikeelse õppega? 3.5. Kas teie õpetamise sisu erineb, kui töötate õpilastega, kelle emakeel ei ole eesti keel? Kui jah, siis kuidas? 3.6. Kas olete märganud juhtumeid, kus kooliõpetaja tegutseb samaaegselt ka eraõpetajana? Mida te sellest arvate? 3.7. Kas olete ise kaalunud koolis töötamist? Miks või miks mitte?
IV Eraõpetamise turu toimimise eripärad Eestis	4.1. Kuidas te üldiselt iseloomustaksite eraõpetamise turgu Eestis? Mis paistab kõige enam silma? 4.2. Kui formaalne või mitteformaalne see turg teie hinnangul on? 4.3. Milliste probleemide või piirangutega olete eraõpetajana kokku puutunud? 4.4. Kas haridusreformid ja keelepoliitika mõjutavad nõudlust teie teenuste järele? Kuidas? 4.5. Kuidas teie arvates mõjutab eraõpetamine haridussüsteemi ja õpilasi? Kas mõju on pigem positiivne või negatiivne?

	<p>4.6. Kas eraõpetamine tekitab teie arvates ka probleeme haridussüsteemis?</p> <p>4.7. Millised muutused võiksid teie arvates aidata eraõpetamise turgu parandada või reguleerida?</p>
--	--

Õpilaste intervjuuplaan

Teemaplokk	Küsimused õpilasele
I Motivatsioon eraõpetamise kasutamiseks või pakkumiseks	<p>1.1. Mis põhjusel alustasid sa eraõpetajaga õppimist?</p> <p>1.2. Kas see oli pigem sinu enda soov või vanemate algatus?</p> <p>1.3. Millised raskused koolis olid peamiseks põhjuseks eraõpetaja poole pöördumiseks?</p> <p>1.4. Kas need raskused olid seotud eestikeelse õppega? Kui jah, siis kuidas?</p> <p>1.5. Kas sinu õpimotivatsioon muutus pärast eraõpetajaga alustamist? Kui jah, siis kuidas?</p>
II Hinnastamise ja kvaliteedi tajumine	<p>2.1. Kuidas sa hindad eraõpetaja tundide kasulikkust enda jaoks?</p> <p>2.2. Kas sa saad aru, mille eest sinu vanemad eraõpetamise eest maksavad?</p> <p>2.3. Mille põhjal saad aru, et tund eraõpetajaga oli kvaliteetne?</p> <p>2.4. Milliseid erinevusi märkad koolitunni ja eraõpetaja tunni vahel?</p>
III Eraõpetamise roll	<p>3.1. Kuidas eraõpetaja tunnid mõjutavad sinu arusaamist koolimaterjalist?</p> <p>3.2. Kas on teemasid, millest said aru ainult tänu eraõpetajale?</p> <p>3.3. Kuidas eraõpetaja tunnid mõjutavad sinu enesekindlust koolis?</p> <p>3.4. Kas eraõpetaja aitab sind eelkõige just eestikeelse õppimisega toime tulla?</p> <p>3.5. Kuidas sa arvad, kas sa saaksid kooliprogrammiga hakkama ilma eraõpetajata?</p>
IV Eraõpetamise turu toimimise eripärad Eestis	<p>4.1. Kas sinu arvates on head eraõpetajat lihtne või raske leida?</p> <p>4.2. Miks sinu arvates kasutavad paljud õpilased eraõpetajate abi?</p> <p>4.3. Kas õpilased arutavad omavahel eraõpetajaid ja eratunde?</p> <p>4.4. Kas sinu arvates on eraõpetamine muutunud tavaliseks osaks koolielust Eestis?</p> <p>4.5. Kas oled pöördunud abi saamiseks ka kooliõpetajate poole, kui midagi jäi arusaamatuks? Milline oli nende reaktsioon?</p> <p>4.6. Kas sinu kooliõpetajad teavad, et sul on eraõpetaja? Kuidas nad sellesse suhtuvad?</p>

Summary

SHADOW EDUCATION MARKET IN ESTONIA: FACTORS SHAPING DEMAND AND SUPPLY

Aleksandr Barantsev

Estonia has recently undergone several major educational reforms, including the extension of compulsory education until the age of 18, the transition toward Estonian-language education, and the increasing integration of artificial intelligence into the educational process. Alongside these developments, the private tutoring market has grown significantly. Approximately one-third of parents seek support from private tutors for their children, while more than 60% report noticeable improvements in their children's academic performance after receiving tutoring. The rapid growth of private tutoring may indicate that mainstream schools do not fully meet the needs of all students, while unequal access to additional educational support may contribute to educational inequality.

The shadow education market belongs partly to the informal economy and remains largely under-researched in Estonia due to limited data availability. The aim of this thesis is to analyse the functioning of the private tutoring market in Estonia through the factors shaping demand and supply. The study presents the international context of shadow education based on previous academic literature and research, while the empirical part analyses the Estonian context through semi-structured qualitative interviews with private tutors and students.

The theoretical analysis demonstrates that private tutoring is a heterogeneous phenomenon that strongly depends on the regional and educational context. Existing research does not provide a clear consensus on whether shadow education creates more positive or negative effects. The market is highly flexible, as tutoring services are provided by different groups, ranging from secondary school students to retired teachers, each with different motivations, qualifications, and pricing strategies.

The theoretical framework also shows that students use tutoring services for different reasons. Some seek support due to academic difficulties, while others aim to improve performance and gain additional knowledge. Parents act as the primary purchasers of tutoring services, making access partly dependent on household financial resources.

The empirical part of the study consisted of fifteen interviews with tutors of varying experience levels and students. The analysis focused on four main themes: motivations of tutors and students, perceptions of price and quality, the role of private tutors, and the characteristics of the Estonian tutoring market.

The findings indicate that the demand for tutoring services is strongly exam-oriented. Academic grades often function as a signal for parents to begin searching for private tutors, although tutors noted that students' grades usually improve over time. At the same time, tutoring also contributes to students' motivation, confidence, and emotional well-being, which is consistent with previous research.

The Estonian private tutoring market is characterised by high diversity and low barriers to entry. The market includes qualified teachers, university students, and individuals with informal educational backgrounds, reflecting both market flexibility and the absence of clear regulation and unified quality standards.

One of the key conclusions of the study is that the demand for private tutoring is shaped not directly by educational reforms themselves, but by their perceived influence on students' everyday educational experiences. The study also demonstrates a partial overlap between formal and informal education, as some schoolteachers simultaneously work as private tutors or direct students toward paid additional support. This raises broader questions about the functioning and limitations of the education system.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Aleksandr Barantsev,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Eraõpetamise turg Eestis: nõudlust ja pakkumist kujundavad tegurid“, mille juhendaja on Eneli Kindsiko, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Aleksandr Barantsev

13.05.2026